

СХВАЛЕНО

На спільному засіданні ради ліцею та педагогічної ради

Протокол від «28» серпня 2025 р. № 01

Голова ради ліцею

_____ Ірина КУТУЗОВА

Голова педагогічної ради

_____ Дмитро ВАСИЛЬКОВ

ЗАТВЕРДЖЕНО

В.о. директора Миколаївського ліцею № 55

Наказ від «___» _____ 20__ р. № ____

_____ Дмитро ВАСИЛЬКОВ

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
основної школи
5-8 класи
на 2025/2026 навчальний рік**

I. Загальні положення

Освітня програма для 5-8 класів розроблена на виконання закону України «Про освіту», статті 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту» та наказом МОН України від 19.02.2021 № 235. В її основі — вимоги Державного стандарту базової середньої освіти на продовження реформи «Нова українська школа», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898, наказом МОН від 09.08.2024 №1120 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти»

Освітня програма визначає:

- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою базової середньої освіти;
- загальний обсяг навчального навантаження, його розподіл між освітніми галузями;
- навчальний план;
- модельні навчальні програми;
- опис інструментарію оцінювання.

Навчальні плани складені відповідно до Типових навчальних планів:

- для 5-8-х класів – за Типовою освітньою програмою, затвердженою наказом МОН України від 19.02. 2021 р. № 235, додаток №1, наказом МОН України від 09.08. 2024 р. № 1120;

У зв'язку із воєнними діями на території України, яка розпочалась у 2022 році, забезпечення якісного виконання освітньої програми в 2025/2026 навчальному році в очній формі навчання, також функціонують дистанційні класи з використанням сервісу Google Classroom та Google meet/Zoom для проведення дистанційних уроків.

Поділ класів на групи при вивченні окремих предметів здійснюється відповідно до чинних нормативів (наказ Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 №128, зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 06.03.2002 за № 229/6517, із змінами, внесеними згідно з наказами МОН від 09.10.2020 №572, від 17.08.201 №921, від 08.04.2016 №401). При визначенні гранично допустимого навантаження учнів ураховані санітарно-гігієнічні норми та нормативну тривалість уроків: 5-8-х – 45 хвилин.

Гранична наповнюваність класів встановлюється відповідно до Закону України “Про загальну середню освіту”.

II. Мета і завдання освітньої програми

Мета і завдання освітньої програми закладу ґрунтуються на визначеній Законом країни «Про освіту» меті повної загальної середньої освіти, що передбачає всебічний розвиток, виховання і соціалізацію особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності

III. Вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією освітньою програмою

Визначаючи вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою, заклад керується чинними нормативними документами у сфері освіти.

Навчання за освітньою програмою базової середньої освіти можуть розпочинати учні, які досягли результатів навчання, визначених у Державному стандарті початкової освіти, що підтверджено відповідним документом (свідоцтвом досягнень, свідоцтвом про здобуття початкової освіти)

У разі відсутності результатів річного оцінювання з будь-яких предметів або державної підсумкової атестації за рівень початкової освіти учні повинні пройти відповідне оцінювання упродовж першого семестру навчального року.

Для проведення оцінювання наказом керівника Миколаївського ліцею № 55 створюється комісія, затверджується її склад (голова та члени комісії), а також графік оцінювання та перелік завдань з навчальних предметів.

Протокол оцінювання навчальних досягнень складається за формою згідно з додатком 2 до Положення про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2016 року №8 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки країни від 10 липня 2019 року N 955).

IV. Загальний обсяг навчального навантаження

Загальний обсяг навчального навантаження в освітній програмі закладу відповідає загальному обсягу навчального навантаження, визначеному для цього типу освітнього закладу в Державному стандарті базової середньої освіти (Додаток 23) та Типовій освітній програмі для 5-9 класів (Додатки 1,2). Загальний обсяг річного навчального навантаження для кожної галузі в освітній програмі закладу освіти встановлено у межах вказаного в Державному стандарті та Типовій освітній програмі діапазону мінімального та максимального показників. Загальний обсяг навчального навантаження учнів розподіляється між роками навчання, освітніми галузями, обов'язковими та вибірковими освітніми компонентами. Загальний обсяг річного навчального навантаження для закладів із навчанням українською мовою 5 класи – 980 годин на рік, 6 класи - 1085 годин на рік, 7 клас – 1120 годин на рік, 8 клас – 1155 годин на рік

Робочий навчальний план основної школи (5-8 кл.) з навчанням українською мовою на 2025-2026 н.р.

(На основі Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти додаток №3 до наказу МОН України від 19.02.2021 р. №235, наказ МОН України від 09.08.24 №1120)

Освітня галузь	Орієнтовний перелік предметів та галузевих інтегрованих курсів	Кількість годин на тиждень у класах			
		5	6	7	8
Мовно-літературна	Українська мова	4	4	3	3
	Українська література	2	2	2	2
	Зарубіжна література	2	2	1	1
	Англійська мова	4,5	4	3,5	3,5
	Німецька мова			2	2
Математична	Математика	5	5		
	Алгебра			3	3
	Геометрія			2	2
Природнича	Інтегрований курс «Пізнаємо природу»	2	2		
	Біологія			2	2
	Географія		2	2	2
	Фізика			2	2
	Хімія			1	2
Соціальна і здоров'я-збережувальна	Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут»	1	1	1	1
	Етика	0,5	0,5		
	Підприємництво і фінансова грамотність				1
Громадянська та історична	Інтегрований курс історії та громадянської освіти	1	2,5		1
	Історія України			1	1

	Всесвітня історія			1	0,5
	Громадянська освіта			0,5	
	Правознавство				
Інформатична	Інформатика	2	2	2	2
Технологічна	Технології	2	2	1	1
Мистецька	Музичне мистецтво	1	1	1	
	Образотворче мистецтво	1	1	1	
	Інтегрований курс «Мистецтво»				1
Фізична культура	Фізична культура	3	3	3	3
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)		31	34	35	36
Гранично допустиме навантаження		28	31	32	36
Усього (без фізичної культури + фізична культура; без урахування поділу на групи)		28+3	31+3	32+3	33+3

V. Перелік модельних навчальних програм.

Відповідно до навчального плану в освітній програмі зазначається перелік модельних навчальних програм, що використовуються закладом освіти в освітньому процесі, що містять опис результатів навчання учнів з навчальних предметів інтегрованих курсів в обсязі не меншому ніж встановлено відповідними модельними навчальними програмами. Оскільки відповідні модельні та або навчальні програми спрямовані насамперед на реалізацію вимог Державного стандарту базової середньої освіти, заклад освіти під час ормування переліку цих програм врахував низку чинників, а саме:

- особливості та потреби учнів певного закладу в досягненні обов’язкових результатів навчання,
- потенціал педагогічного колективу,
- ресурсне забезпечення закладу освіти,
- навчально-методичний супровід конкретних модельних програм,
- наявність внутрішньогалузевих та міжгалузевих зв’язків між програмами різних предметів та курсів для реалізації ключових компетентностей,
- варіативність програм для підтримки курсів у діапазоні від мінімальної до максимальної кількості годин тощо.

Під час вибору модельних навчальних програм для освітньої програми закладу зверталась увага на раціональне використання навчального часу. Сформована з окремих модельних та або навчальних програм освітня програма закладу є цілісним комплексом, кожен компонент якого реалізує свої цілі та функції у тісному взаємозв’язку з іншими компонентами для формування цілісної компетентної особистості. Ці взаємозв’язки реалізуються не лише на рівні базових знань з окремих предметів, а й на рівні досягнення очікуваних результатів та видів діяльності. Перелік модельних та або навчальних програм в освітній програмі закладу охоплює досягнення учнями результатів навчання з усіх визначених Державним стандартом освітніх галузей. Заклад освіти здійснив вибір модельних навчальних програм для закладів загальної середньої освіти з-поміж тих, яким надано гриф «рекомендовано Міністерство освіти і науки країни» Наказ МОН No795 від 12 липня 2021 року. На основі модельної та або затвердженої педагогічною радою навчальної програми предмета інтегрованого курсу вчитель складає календарно- тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнів класу. Календарно-тематичне та поурочне планування здійснюється вчителем у довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та о ормлення календарно-тематичних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя. Встановлення універсальних стандартів таких документів у межах закладу загальної середньої освіти міста, району чи області є неприпустимим. Автономія вчителя забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково- педагогічну та наукову діяльність, вільним вибором орм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та

впровадженням авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання. Під час розроблення календарно-тематичного та системи поурочного планування вчитель має самостійно вибудовувати послідовність формування очікуваних результатів навчання, враховуючи при цьому послідовність розгортання змісту в навчальній програмі. Читель може переносити теми уроків, відповідно до того, як учні засвоїли навчальний матеріал, визначати кількість годин на вивчення окремих тем. Адміністрація закладу загальної середньої освіти або працівники методичних служб можуть лише надавати методичну допомогу вчителю з метою покращення освітнього процесу, а не контролювати його.

№	Предмет	Назва модельної навчальної програми	Автор модельної навчальної програми	Назва підручника	Автор підручника
Мовно-літературна освітня галузь					
1	Українська мова	"Українська мова. 5-6 класи" для закладів загальної середньої освіти "Українська мова. 7-9 класи" для закладів загальної середньої освіти	Голуб Н.Б., Горошкіна О.М.	Українська мова 5 клас 6 клас 7 клас 8 клас	Семенов О.М. Калинич О.В. Заболотний О.В., Заболотний В.В.
2	Українська література	"Українська література. 5-6 класи" для закладів загальної середньої освіти "Українська література. 7-9 класи" для закладів загальної середньої освіти	Яценко Т.О., Качак Т.Б., Кизилова В.В., Пахаренко В.І., Дячок С.О., Овдійчук Л.М., Слижук О.А., Макаренко В.М., Тригуб І.А. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А., Тригуб І. А.	Українська література 5 клас 6 клас 7 клас 8 клас	Калинич О.В. Дячок С.О. Яценко Т.О., Пахаренко В.І., Слижук О.А., Тригуб І.А.
3	Зарубіжна література	«Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти Зарубіжна література. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти	О. Ніколенко, О. Ісаєва, Ж. Клименко, Л. Мацевко-Бекерська	Зарубіжна література 5 клас 6 клас 7 клас 8 клас	Ніколенко О.М., Мацевко-Бекерська Л.В., Рудніцка Н.П.

4	Перша іноземна мова (англійська мова)	"Іноземна мова 5-9 класи" для закладів загальної середньої освіти	Зимомря І. М., Мойсюк В. А., Трифан М. С., Унгурян І. К., Яковчук М. В.	Англійська мова 5 клас 6 клас 7 клас 8 клас	Джоанна Коста, Мелані Вільямс
5	Друга іноземна мова (німецька мова)	«Друга іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., та інші	Німецька мова (1-й рік навчання) 5 клас Німецька мова (2-й рік навчання) 6 клас Німецька мова (2-й рік навчання) 7 клас Німецька мова (2-й рік навчання) 8 клас	Сотникова С. І., Гоголева Г. В.
Математична освітня галузь					
6	Математика	Математика 5-6 класи для закладів загальної середньої освіти	Мерзляк А.Г.	Математика 5 клас 6 клас	Кравчук В.Р., Янченко Г.М.
7	Алгебра	«Алгебра. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Істер О.С.	Алгебра 7 клас 8 клас	Мерзляк А.Г., Якір М.С.
8	Геометрія	«Геометрія 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Істер О.С.	Геометрія 7 клас 8 клас	Істер О.С.
Природнича освітня галузь					
9	Пізнаємо природу	Пізнаємо природу 5-6 класи для закладів загальної середньої освіти	Коршевніук Т.В..	Пізнаємо природу 5 клас 6 клас	Коршевніук Т.В., Ярошенко О.Г.
10	Біологія	Біологія для 7-9 класи для закладів загальної середньої освіти	Балан П.Г., Кулініч О.М.	Біологія 7 клас 8 клас	Балан П.Г., Кулініч О.М.

11	Географія	«Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р., Гільберг Т. Г., Даценко Л. М.	Географія 6 клас 7 клас 8 клас	Кобернік С.Г.
12	Фізика	«Фізика 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Кремінський Б. Г., Гельфгат І. М., Божинова Ф. Я., Ненашев І. Ю., Кірюхіна О. О.	Фізика 7 клас 8 клас	Бар'яхтар В.Г., Божинова Ф.Я., Довгий С.О. Кірюхіна М.М. Кірюхіна О.О. за ред. Довгого С.О.
13	Хімія	«Хімія. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Григорович О.В.	Хімія 7 клас 8 клас	Ярошенко О.Г.
Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь					
14	Здоров'я, безпека та добробут	Здоров'я, безпека та добробут 5-6 класи (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)	Задорожна, Л. А. Присяжнюк, О. А. Голюк, О. П. Грошовенко, О. А. Беззубченко, Н. В. Балабанова	"Здоров'я, безпека та добробут " підручник інтегрованого курсу для 5 клас 6 клас 7 клас 8 клас	Задорожна, Л. А. Присяжнюк, О. А. Голюк, О. П. Грошовенко, О. А. Беззубченко, Н. В. Балабанова
15	Етика	«Етика 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти	Пометун О.І.	5 клас 6 клас	Давидюк Л.В., Мельник А.О.
16	Підприємництво і фінансова грамотність	«Підприємництво і фінансова грамотність 8-9 класи для закладів загальної середньої освіти	Панченко С.Ю.	8 клас	Пластун О.Л., Панченко С.Ю.
Громадянська та історична освітня галузь					
17	Вступ до історії України та громадянської освіти	Вступ до історії України та громадянської освіти	Бурлака О. та ін.	Вступ до історії України та громадянської освіти для 5 клас	Щупак І.Я., Бурлака О.В., Піскарьова І.О., Посунько А.С.
18	Історія України. Всесвітня історія	«Історія України. Всесвітня історія. 6 клас» для закладів загальної середньої освіти	Піскарьова І. О., Бурлака О. В., Майорський В. , Мелешенко Т. В, Щупак І. Я	Історія України. Всесвітня історія для 6 класу	Бандровський О.Г., Власов В.С., Данилевська О.М.

19	Історія України	«Історія України. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Пометун О.І., Ремех Т.О., Гупан Н.М., Малієнко Ю.Б., Серова Г.В.)	Історія України для 7 класу 8 класу	Щупак І.Я., Бурлака О.В., Дрібниця В.О., Желіба О.В., Піскарьова І.О.
20	Всесвітня історія 7-9 класи	«Всесвітня історія. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Пометун О.І., Ремех Т.О., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В.	Всесвітня історія 7 клас 8 клас	Щупак І. Я., Бурлака О.В., Желіба О.В., Піскарьова І.О.
21	Громадянська освіта	Громадянська освіта 6-9 класи для закладів загальної середньої освіти	Пометун О.І., Ремех Т.О., Дудар О.В., Клименко Н.П., Кришмарел В.Ю.	6 клас 7 клас 8 клас	Пометун О.І., Ремех Т.О., Серова Г.В.
Інформатична освітня галузь					
22	Інформатика	«Інформатика. 5-6 клас» для закладів загальної середньої освіти «Інформатика. 7-9 клас» для закладів загальної середньої освіти	Морзе Н.В., Барна О.В.	Інформатика для 5 класу 6 класу 7 класу 8 клас	Бондаренко О.О., Ластовецький В.В. Ривкінд Й.Я., Лисенко Т.І.
Технологічна освітня галузь					
23	Технології	«Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти «Технології. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Ходзицька І. Ю., Горобець О. В., Медвідь О. Ю., Пасічна Т. С., Приходько Ю. М	Технології для 5 класу 6 класу 7 класу 8 класу	Ходзицька І. Ю., Горобець О. В., Медвідь О. Ю., Пасічна Т. С., Приходько Ю. М
Мистецька освітня галузь					
24	Мистецтво	«Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти	Масол Л.М., Просіна О.В.	Мистецтво 5 класу 6 класу 7 класу 8 класу	Масол Л.М. Калініченко О.В.
Фізична культура					
25	Фізична культура	«Фізична культура. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Баженков Є. В., Бідний М. В., Ребрина А. А., Данільченко В. О., Коломоєць Г. А., Дутчак М. В.		

Навчальні програми розробляються вчителями на основі модельних програм і затверджуються педагогічною радою.

5.1. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи», «Українська мова. 7-9 класи»

Навчальний предмет «українська мова» забезпечує реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання мовно-літературної галузі.

Метою навчання української мови в школі є формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатомовної особистості.

Завдання навчального предмета: навчити вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови; виховати свідоме прагнення до вивчення української мови; сформувати духовний світ учнів, цілісні світоглядні уявлення, загальнолюдські ціннісні орієнтири; розвинути мислення, пам'ять, творчі здібності, естетичні почуття, самоповагу та впевненість у собі.

Знання мають стати інструментом у розв'язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, успішного професійного становлення та облаштування свого життя.

Цю модельну навчальну програму розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів країни від 30.09.2020 № 9, вона відповідає меті й ідейним засадам цього документа та реалізує результати, окреслені в ньому. Крім того, ураховано положення Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки країни від 19.02.2021 № 235.

Ця модельна навчальна програма

- ґрунтується на засадах цінностей українського народу, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, аксіологічного, діяльнісного, інтегративного підходів;

- передбачає реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання в мовно-літературній освітній галузі;

- ураховує наступність між циклами навчання;

- орієнтується на компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі. програмі визначено

- очікувані результати навчання учнів

- зміст навчального предмета

- види навчальної

- діяльності учнів

Очікувані результати навчання учнів – це результати, яких потрібно досягти на певному етапі освітнього процесу. Вони співвідносяться з обов'язковими результатами навчання, визначеними Державним стандартом. Орієнтовна послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів забезпечується структуруванням змісту навчального предмета з використанням розділів, тем/тематик.

Пропонований зміст окреслює рекомендований обсяг навчального матеріалу, що має бути опанований учнями за певний період навчання в процесі досягнення очікуваних результатів.

Серед наведених у програмі видів навчальної діяльності учитель може обирати ті, які вважає найбільш актуальними й корисними, до того ж він може змінювати теми висловлень. Для зручності виокремлено види діяльності, які мають здійснюватися на традиційних уроках розвитку мовлення. Сформульовані в кожному розділі та підрозділі ціннісні орієнтири, не обмежуючи академічної свободи вчителя, мають на меті допомогти йому вибрати тематику творчих робіт і дидактичного матеріалу, урізноманітнити й структурувати навчальну діяльність, сформувати в учнів компетентності, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві. Наведені переліки можна доповнювати та скорочувати.

На формування ціннісних ставлень і суджень, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії із суспільством, зорієнтована Концепція Нової української школи, де в розділі «Виховання на цінностях» зазначено, що «найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей». Виховання на цінностях є ключовим у педагогічних працях Василя Сухомлиńskiego, який наголошував «Людину треба вчити, що вона живе не в пустелі, а серед

людей. Кожен твій крок урешті-решт позначається на твоєму ближньому, тому що ідеш ти кудись і з якоюсь метою; кожне твоє слово в душі іншого відгукнеться, але як воно відгукнеться – залежить від тебе. же те, що ти дивишся на навколишній світ і бачиш його, таїть у собі добро і зло; усе залежить від того, що і як ти бачиш».

Категорія «ціннісні орієнтири особистості» містить у собі три компоненти – пізнавальний – усвідомлення сутності явища, його якостей, властивостей;

– емоційний – переживання цінності явища;

– мотиваційний – готовність діяти відповідно до усвідомленої цінності в ситуації вибору.

Українська мова включає багатовекторні впливи на свідомість і підсвідомість особистості, її емоційно-почуттєву сферу, художньо-образне мислення і творчі здібності. Знання української мови стимулює особистість до естетичного самовираження, активної участі в різних формах життя суспільства. Мова дає особистості можливість досягнути мікро- й макросвіт, самоствердитись, вона є однією з ознак національної приналежності, громадянства.

Нова школа плекає українську ідентичність. На уроках української мови потрібно формувати риси громадянина країни, виховувати любов до Батьківщини, природи, пам'яток старовини, плекати загальнолюдські моральні якості, утверджувати гуманістичну мораль як базову основу громадянського суспільства.

Мова стає зрозумілішою і швидше засвоюється дітьми, коли в основу її вивчення покласти принцип народності. Цей принцип допомагає прищепити любов до мови, слова через використання всіх видів і жанрів народної творчості, засвоєння учнями народного мовленнєвого етикету.

Важливу роль відіграють прислів'я та приказки, які є окрасою народної дидактики, допомагають зробити урок емоційно насиченим, а учням – розвивати свою думку, уявлення, формувати усне мовлення.

Серед культурологічних тем особливої ваги набувають ті, що вчать пізнавати світ, його духовні й моральні цінності, усвідомлювати роль рідної мови в розвитку й самовдосконаленні кожного учня. Визначені ціннісні орієнтири сприяють входженню особистості в соціум, пізнанню мовної картини світу, засвоєнню соціокультурних відомостей.

Урок української мови на сучасному етапі повинен мати такі основні особливості

- виховання мовної особистості, національно-свідомого громадянина країни;
- реалізація комунікативно-діяльнісного, українознавчого, функціонально-стилістичного та інших аспектів навчання;
- розвиток пізнавальних і творчих здібностей особистості;
- мовленнєва спрямованість уроку, удосконалення всіх видів мовленнєвої діяльності;
- здійснення морального, етичного та естетичного виховання, що передбачає особистісний підхід до навчання;
- посилення практичної спрямованості навчання;
- використання активних інноваційних і форм, методів, прийомів навчання;
- інтегральність реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв'язків ;
- оптимальність змісту уроку.

Для досягнення мети вивчення української мови важливо чергувати різні методи та прийоми психолого-педагогічної підтримки діяльності учнів

- заохочення;
- створення яскравих навчально-образних уявлень;
- навчально-пізнавальна гра;
- створення ситуації успіху;
- створення проблемної ситуації;
- поштовх до пошуку альтернативних рішень;
- виконання творчих завдань;
- кооперація учнів.

Ефективність освіти пов'язують із реалізацією компетентнісного підходу. Такий підхід передбачає зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на вироблення і розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у конкретних умовах. Компетентності дають змогу усунути суперечності між засвоєними теоретичними

відомостями та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих завдань уміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості; аналізувати і пояснювати причини та наслідки подій, вчинків, явищ; створювати тексти, проекти; висловлювати ставлення до подій, вчинків; брати участь у колективних справах, у розв'язанні навчальних завдань та ін.

5.2. Модельна програма «Українська література. 5-6 класи», «Українська література. 7-9 класи»

Українська література як навчальний предмет має виняткове значення в системі шкільної освіти. Специфіка літературного курсу зумовлена сутністю художньої літератури як виду мистецтва, що відтворює багатство й різноманітність людського буття в художніх образах. Розуміння образного моделювання життєвих явищ, людських характерів, суспільних стосунків сприяє глибокому осягненню учнями вершинних творів класичної, нової й новітньої української літератури, формуванню їхніх духовно-моральних цінностей, активної життєвої позиції, розвитку естетичних смаків. Синтез мистецтва художнього слова з літературознавчою наукою передбачає засвоєння школярами науково обґрунтованого й чітко визначеного кола теоретико-літературних знань, які вони здобувають у процесі читання та аналізу художніх творів.

На послідовне формування компетентних учнів-читачів, активізацію їхньої читацької діяльності, читацький і особистісний саморозвиток орієнтована модельна навчальна програма «українська література» для 5 класів закладів загальної середньої освіти.

Зміст і структура програми розроблені відповідно до Закону країни «Про повну загальну середню освіту» 2020 і Державного стандарту базової середньої освіти 2020. Зміст і структура програми логічно пов'язані зі змістом і компонентами літературної освіти початкової ланки навчання, зорієнтовані на дотримання принципів наступності та перспективності в реалізації Державного стандарту базової середньої освіти, поступове набуття учнями предметних знань і розвиток читацької і ключових компетентностей.

У контексті сучасних освітніх пріоритетів мета вивчення української літератури – розвиток компетентних учнів-читачів, прилучення їх до високохудожніх надбань класичної та сучасної української літератури; розвиток художнього сприйняття навколишнього світу, осмислення конкретно історичного та загальнолюдського значення зображеного письменником; розширення культурно-пізнавальних інтересів; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду та естетичних смаків; сприяння всебічному розвитку і творчій самореалізації в сучасному світі; виховання національно свідомих громадян країни; формування гуманістичного світогляду, національних і загальнолюдських цінностей.

Завдання курсу української літератури в 5-8 класах – розвивати в учнів стійкий інтерес до читання, удосконалювати навички виразного читання, ознайомити школярів-підлітків із доступними й цікавими для їхнього віку 16 високохудожніми творами, формувати початкове розуміння специфіки мистецтва, збагачувати емоційний світ, подати початкові відомості про видатних українських письменників, формувати елементарні вміння аналізу художніх творів, поглиблювати первинне сприймання та усвідомлення художньої сутності образів, сприяти засвоєнню основних понять із теорії літератури, розвивати усне й писемне мовлення учнів.

Програма побудована з урахуванням дидактичних вимог до змісту шкільної літературної освіти – принципів доступності, науковості навчання, системності, послідовності та наступності в навчанні, принципів емоційності, наочності, зв'язку навчання з життям.

Програма зорієнтована на компетентнісне навчання української літератури, що досягається шляхом розкриття можливостей предмета для формування читацької і ключових компетентностей учнів 5–6 класів.

Читацька компетентність як предметна – інтегрований результат навчальних досягнень учнів-читачів, пов'язаних із читацькою діяльністю; здатність до осмисленого здобуття предметних знань і вмінь, передбачених конкретно програмовою навчальною темою та шкільним курсом літератури загалом; система ціннісно-світоглядних та естетичних орієнтацій, сформованих на матеріалі високохудожніх творів; здатність учня-читача до цільового застосування комплексу предметних знань, умінь і способів діяльності в нових

навчальних і життєвих ситуаціях. Структурними компонентами читацької компетентності є культурний, літературознавчий, інтерпретаційний, аксіологічний, творчо-мовленнєвий.

Дидактико-методичний потенціал модельної навчальної програми забезпечує можливість формування в процесі вивчення творів української літератури ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти .

Програма орієнтована на формування наскрізних умінь, якими мають оволодіти учні

1. читати з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного;
- 2) висловлювати власну думку в усній і письмовій формах;
- 3) критично і системно мислити;
- 4) логічно обґрунтовувати позицію;
- 5) діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей;
- 6) виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для розв'язання проблем;
- 7) конструктивно керувати емоціями;
- 8) оцінювати ризики;
- 9) приймати рішення, що передбачає здатність обирати способи розв'язання проблем;
- 10) розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, формувати проблеми;
- 11) співпрацювати з іншими.

Програму побудовано за тематично-жанровим принципом із дотриманням хронологічної послідовності щодо презентації письменницьких персоналій у межах кожного тематичного розділу.

Навчальний матеріал у 5 класі згруповано в таких тематичних розділах «Вступ», «Малі жанри фольклору та літератури прислів'я, приказки, загадки », «Народні та літературні казки», «Минуле українського народу легенди, перекази, літописні оповіді», « країна і я»; « рідна природа», «Світ дитинства», « пошуках пригод і чудес», «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», « узагальнення та систематизація вивченого».

Структура програми включає результативні, змістові та процесуальні складники. Змістове наповнення рубрики «Очікувані результати» розроблено згідно з визначеними та індексованими в Державному стандарті базової середньої освіти щодо мовно-літературної освітньої галузі додаток № 2 чотирма групами вимог до обов'язкових результатів навчання учнів 5–6 класів. Їх конкретизацію щодо опрацювання навчального матеріалу кожного тематичного розділу модельної навчальної програми розкрито відповідно до встановленої в Державному стандарті послідовності:

1) взаємодія з іншими особами в усній формі, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;

2) сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, зокрема інформаційних та художніх текстах класичної та сучасної художньої літератури української, медіатекстах та використання інформації для збагачення власного досвіду й духовного розвитку;

3) висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови;

4) дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу.

Учитель матиме можливість констатувати результати навчальної діяльності учнів, поступово ускладнювати завдання й контролювати їх виконання.

У рубриці «Пропонований зміст навчального предмета» презентовано різножанрові твори класичної, нової та новітньої української літератури, що відповідають віковим характеристикам та особливостям художнього сприймання молодших підлітків.

У програмі виділено дві групи художніх творів для текстуального вивчення читання й аналіз і позакласного читання позначка ПЧ; твори пов'язані з відповідними тематичними розділами програми . Деякі художні тексти, зокрема й напам'ять, можуть вивчатися за

вибором учителя та учнів. Твори для позакласного читання подано до кожного розділу модельної навчальної програми, однак учитель, враховуючи читацькі інтереси своїх вихованців, самостійно визначає до яких конкретних тем буде проведено уроки такого типу. Добір художніх творів для текстуального вивчення та позакласного читання зроблено з урахуванням їх художньої вартості, дидактичного потенціалу, читацьких інтересів, пізнавальних можливостей та естетичних потреб сучасних учнів.

Рубрика «Види навчальної діяльності» має рекомендаційний характер.

До кожного тематичного розділу запропоновано види організації навчальної діяльності учнів-підлітків різного рівня складності репродуктивного, пізнавально-пошукового та творчого характеру.

Біографічні відомості про письменників рекомендовано обмежити короткими довідками про основні акти їхнього життя і творчості або ж окремими епізодами дитинства митців, що можуть зацікавити учнів-підлітків.

У програмі визначено теоретико-літературні поняття позначка ТЛ, формування та поглиблення яких буде методично доцільним під час вивчення учнями творів конкретного програмового розділу. Програма забезпечує етапну наступність і безперервність цього процесу, актуалізацію здобутих у початковій школі та на уроках зарубіжних літератур окремих теоретико-літературних понять.

Програма подає матеріал для реалізації мистецького контексту позначка МК у процесі вивчення творів української літератури. рубрика «Мистецький контекст» має рекомендаційний характер. Запропоновано мистецькі твори образотворче мистецтво, музичне мистецтво, архітектура, скульптура, кіномистецтво, анімація тощо, розгляд яких сприятиме цілісному осмисленню учнями кожного літературного твору.

У програмі акцентовано на міжпредметних зв'язках позначка МЗ, що передбачає актуалізацію здобутих знань учнів, зокрема на уроках зарубіжної літератури, історії, української та іноземної мов, музики та образотворчого мистецтва.

Зазначена в програмі кількість навчальних годин відповідає рекомендованому навчальному часу, що визначено Типовою освітньою програмою наказ МОН від 19.02.2021 р. № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти». 5 – 6 класах передбачено по 70 навчальних годин на рік, тобто по 2 год. На тиждень. Так, на текстуальне вивчення рекомендовано – 54 год., розвиток мовлення – 4 год. у межах годин на текстуальне вивчення, виразне читання – 4 год., позакласне читання – 4 год., вивчення літератури рідного краю – 2 год., узагальнення вивченого – 2 год. Окрім того, передбачено 4 резервні години, які 19 вчитель може використати на власний розсуд, залежно від читацьких і пізнавальних інтересів учнів.

Учитель має право самостійно розподіляти навчальні години та планувати опрацювання програмового матеріалу.

Модельна навчальна програма «українська література» для 5–6 класів відкриває широкі можливості для виявлення творчої ініціативи вчителя щодо досягнення основних очікуваних результатів навчання, орієнтує його на таку систему вивчення творів української літератури, яка б розвивала в учнів/підлітків інтерес до художньої літератури та інших видів мистецтва, сприяла формуванню світогляду, національної свідомості, духовно-моральних цінностей, естетичних смаків, розвитку читацької і ключових компетентностей школярів.

Навчання української літератури в 7–9 класах спрямовано на вироблення в учнів/учениць усталеної потреби читання високохудожніх надбань класичної та сучасної української літератури, здатності до осмисленого сприйняття зображеного у творах, уміння висловлювати власну критичну думку про прочитане та застосовувати здобуті предметні знання й читацькі вміння для практичного розв'язання проблем.

У контексті сучасних освітніх пріоритетів мета навчання української літератури в 7–9 класах – розвиток компетентних учнів-читачів та учениць-читачок, здатних до творчої самореалізації в сучасному цифровому суспільстві, виховання національно свідомих громадян України, формування патріотизму, гуманістичного світогляду, національних і загальнолюдських цінностей на прикладі високохудожніх надбань класичної та сучасної української літератури.

Відповідно до мети визначено завдання навчання української літератури в 7–9 класах – ознайомлення учнів/учениць із високохудожніми творами класичної та сучасної української літератури різних родів, жанрів, мистецьких напрямів і течій; розвиток художнього сприймання навколишнього світу; формування вмінь аналізувати та інтерпретувати художні твори з урахуванням їх жанрової специфіки, історичного, соціокультурного, мистецького контексту та світоглядної позиції письменника/письменниці; оволодіння теоретико-літературними поняттями для цілісного осмислення художніх творів; поглиблення вмінь самостійної дослідницької діяльності; розвиток творчих здібностей, усного й писемного мовлення; удосконалення навичок виразного читання; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду та естетичних смаків; підвищення рівня загальної культури учнів/учениць.

5.3. Модельна програма «Зарубіжна література. 5-6 класи», «Зарубіжна література. 7-9 класи»

Програму розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів країни від 30. 09. 2020 р. № 898 з урахуванням Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки країни від 19.02.2021 р. № 235).

Роль зарубіжної літератури в системі загальної середньої освіти України. Нова українська школа має стати для сучасного юного покоління ШКОЛОЮ РАДОСТІ, зорієнтованою на діяльнісне навчання, гармонійний розвиток і моральне виховання учнів, зокрема через їх прилучення до скарбниці художньої літератури різних країн і народів світу.

«Зарубіжна література» як навчальний предмет, що охоплює різноманіття національних літератур, містить величезний духовний потенціал, необхідний для української молоді початку третього тисячоліття. процесі вивчення зарубіжної літератури учні мають змогу відкрити інші країни та культури крізь призму художніх творів, заглибитися у світ людських почуттів та стосунків, пізнати життя природи та суспільства, відчутти силу творчої фантазії та людської думки, критично мислити й співпереживати разом із літературними персонажами, краще розуміти себе та інших, цінувати «своє» рідне, національне і поважати «чуже» значуще для розвитку власної особистості та української нації , сформувати гуманістичний світогляд і національну свідомість на основі громадянських пріоритетів і толерантності до інших народів, рас, національностей.

Предмет «Зарубіжна література» в галузі загальної середньої освіти виконує такі функції

1) пізнавально-ціннісну пізнання життя, людини й світу через художню літературу, формування ціннісних орієнтирів особистості в період її становлення ;

2) естетичну розвиток уявлень про специ іку мистецтва слова, естетичного смаку, умінь розрізняти художню вартість творів ;

3) розвивальну розвиток розумових і творчих здібностей, критичного мислення, індивідуального стилю пізнавальної діяльності, навичок роботи з книжкою та комп'ютером із метою розширення кола читання, формування культури спілкування ;

4) соціально-адаптаційну соціокультурна адаптація особистості до умов сучасного суспільства ;

5) виховну (виховання моральних і громадянських якостей, національної свідомості, відповідальності за збереження духовних надбань країни й людства).

Вивчення зарубіжної літератури спрямоване не лише на набуття знань про доробок письменників, окремі художні твори, літературні епохи, жанри та стилі, а передовсім покликане залучити учнів до процесу суб'єктивізації знань, пізнання довколишнього світу і самопізнання в процесі навчання, народження у свідомості школярів «власного тексту» культури, збагаченого особистісним «Я», що сприятиме розширенню емоційно-чуттєвого досвіду учнів, формуванню їхніх ціннісних орієнтацій і ставлень, залученню їх до міжкультурного діалогу через здобутки світового красного письменства.

Сприяючи культурному зближенню країни із країнами Європи і світу, зарубіжна література є важливим чинником духовного розвитку української нації, виховання молодого покоління патріотів, відданих національним ідеалам і водночас відкритих до здобутків інших

країн і народів. Місце зарубіжної літератури в мовно-літературній галузі та в контексті інших освітніх галузей.

Зарубіжна література є складником мовно-літературної освітньої галузі. Згідно із запропонованою модельною навчальною програмою «Зарубіжна література» вивчається окремо як самостійний і самодостатній предмет, що має унікальну неперервну традицію викладання з 1991 р. в умовах Незалежності і сприяє її утвердженню.

Разом із іншими складниками мовно-літературної галузі українська мова, українська література зарубіжна література виконує важливу націє-творчу та українознавчу роль. Викладання зарубіжної літератури здійснюється українською мовою, художні твори письменників країн і народів світу запропоновані учням для читання в найкращих українських перекладах із урахуванням здобутків української перекладацької школи. Відповідно предмет «Зарубіжна література», окрім формування читацьких умінь і навичок, сприяє підвищенню рівня володіння державною мовою, формуванню якостей компетентного мовця.

Художня література є частиною культури людства і специфічною естетичною формою відображення життя, тому зарубіжна література потребує особливого підходу у викладанні – як предмета, що має справу із мистецтвом слова і духовною сферою особистості. Водночас для ефективного вивчення зарубіжної літератури необхідно залучення знань, умінь, навичок, що формуються в процесі засвоєння учнями інших галузей соціальної та здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької та ін. Зважаючи на те, що в умовах інформаційного суспільства зростає роль сучасних чи рових технологій, які впливають на навчання і виховання, з метою розширення кола читання та підвищення інтересу учнів до художньої літератури у викладанні зарубіжної літератури в закладах середньої освіти слід доречно використовувати потенціал й інформатичної галузі.

Провідними векторами викладання зарубіжної літератури в 5-9 класах є формування в учнів стійкого інтересу до читання класичної та сучасної літератури, прагнення до активного діалогу із книжкою, самостійного пошуку та критичного осмислення художніх творів у процесі різних видів діяльності індивідуальних, у парі, мікрогрупі, колективі, використання багатства сучасних бібліотечних і цифрових ресурсів.

Модельна навчальна програма із зарубіжної літератури спрямована на створення в учнів різнобічного уявлення про світ, формування позитивного мислення і творчої уяви, а також на виховання в них відчуття причетності до духовної культури країн і народів світу з позиції свідомого(ої) громадянина/громадянки України.

Отже, пріоритетами викладання предмета «Зарубіжна література» є такі

- антропологічний (з позицій якого головним аспектом вивчення літературних творів є особистість учня, його естетичне сприйняття і творчий розвиток) ;

- аксіологічний спрямований на розвиток в учнів сталого інтересу до взірців світового красного письменства, вміння читати і творчо сприймати художні твори зарубіжних письменників, збагачуватися фундаментальними цінностями культури різних країн і народів, вирішувати життєві ситуації з урахуванням набутого читацького досвіду ;

- українознавчий (метою якого є презентація зарубіжної літератури крізь призму української культури, що в умовах глобалізації сучасного світу буде сприяти виявленню і збереженню національної ідентичності школярів, сприйняттю української культури як невід'ємного складника світової, вихованню молодого(ої) громадянина/громадянки країни, який(а) пізнає і досліджує реалії своєї країни, традиції рідної культури й усвідомлює їх у світовому контексті) ;

- полікультурності (реалізація якого передбачає вивчення художніх текстів національних культур у контексті розвитку світової літератури, розкриття різноманітних аспектів взаємодії творів різних національних традицій, що буде сприяти вихованню полікультурної особистості, формуванню культури міжетнічних і міжнаціональних відносин, толерантного і шанобливого ставлення до інших національних традицій, запереченню будь-яких форм насильства ;

- етичний який передбачає, що робота над художніми текстами, включеними до програми, дозволить не тільки збагатити учнів знаннями класичної й сучасної зарубіжної літератури, але і, що не менш важливо, запропонує свої варіанти рішення моральних проблем, що хвилюють школярів.

Головна мета вивчення зарубіжної літератури в системі середньої освіти – прилучення учнів до найкращих здобутків класичної й сучасної художньої літератури різних країн і народів, формування компетентних читачів, здатних творчо сприймати, критично оцінювати й насолоджуватися художніми творами, брати участь у різних комунікативних ситуаціях та взаємодії зокрема із застосуванням цифрових технологій на підставі прочитаних художніх текстів і медіатекстів відповідно до контексту.

Завдання вивчення зарубіжної літератури в основній школі: - репрезентувати актуальні для школярів художні твори класичні та сучасні, необхідні для духовної та психологічної адаптації людини в сучасному полікультурному суспільстві; - сформувати в учнів сталу потребу в діалозі з творами словесного мистецтва, необхідність у власній рефлексії над почуттями й думками, які виникають в семантичному та естетичному полі художнього тексту; - навчити школярів естетично сприймати літературні твори, виявляти їх художню своєрідність, розглядати в контексті розвитку загальнолюдської культури та національних культур різних країн і народів; - розширити особистісний культурно-естетичний тезаурус учнів на основі набутих знань про художню літературу світу, практичних умінь і навичок сприймання, аналізу, інтерпретації, дослідження художніх творів зарубіжних письменників від давнини до сучасності, а також у процесі творчого діалогу із художніми текстами і відповідними медіатекстами; - розвивати високі моральні якості школярів, їхні ціннісні орієнтації, ставлення, емоційно-чуттєву сферу особистості; - виховувати в учнів патріотизм, повагу до національних традицій і різних культур, толерантне ставлення до «інакшості», до відмінного від власного погляду.

Результатом вивчення зарубіжної літератури в основній школі має стати не сума розпорошеної інформації, а сформована здатність учня-учениці комплексно використовувати набуті знання, уміння, навички в різноманітних життєвих ситуаціях і в процесі соціальної адаптації до умов сучасного мультикультурного і різнополярного суспільства. Структура навчального предмета «Зарубіжна література». Згідно з Державним стандартом базова середня освіта охоплює два цикли – 5-6 класи адаптаційний цикл і 7-9 класи базове предметне навчання.

Перехід до базового предметного навчання в 7–9 класах має надати учням поштовх до усвідомлення змістового та естетичного розмаїття пропонованих до вивчення художніх творів, які здебільшого належать до літературного канону зарубіжної літератури й відповідають віковим особливостям школярів. Разом з художніми текстами минулих епох у програмі для 7–9 класів представлені сучасні твори, що здобули популярність у юних читачів. Мета викладання зарубіжної літератури має свою специфіку в кожному класі базового навчання, адже вони мають різні «наскрізні лінії» вивчення художніх творів у кожному навчальному році. Так, концептуальним стрижнем програми із зарубіжної літератури в 7 класі є досвід художнього відтворення та осмислення історичних подій у різних жанрах та національних літературах. Водночас до програми 7 класу включено розділ, що акцентує увагу на фантастичних світах і перетворенні реальності на фантастичну дійсність. Програма 8 класу сфокусована на пізнавальному потенціалі аспектів (у широкому сенсі) художньої літератури, за допомогою якого людина пізнає зовнішню реальність, власний внутрішній світ, почуття, думки та вчинки інших людей, а також замислюється над питаннями сенсу та моральних цінностей людського буття. Спираючись на попередній досвід викладання зарубіжної літератури, автори подають у програмі 9 класу мікромодель історії світової літератури від давнини до сьогодення, що надає можливість учням ознайомитися з визначними літературними явищами різних епох і скласти уявлення про художню літературу в контексті її порівняння з іншими видами мистецтв, а також поглибити раніше набуті знання про оригінал та його переклади, завдяки яким іншомовні твори інтегруються в поле української культури. Відтак у 7–9 класах жанрово-тематичний принцип доповнюється історико-літературним принципом, розширюється коло теоретико-літературних понять, учні заохочуються до творчого опрацювання художніх текстів та роздумів щодо їхнього сенсу. Спільним для програми обох циклів є настанова її авторок-укладачок на те, що читання має приносити школярам

насолоду, вчити їх мислити, визначати й використовувати в практичній життєвій діяльності базові моральні та культурні цінності, прищеплювати їм толерантність до представників інших культур, розширювати їхнє видноколо, допомагати їм користуватися в сьогодішньому складному світі.

5.4. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи»

Модельна навчальна програма «Іноземна мова» далі Програма визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів 5-9 класів з мовно-літературної галузі іншомовна освіта, пропонований зміст Програми та види навчальної діяльності учнів, спрямовані на реалізацію очікуваних результатів.

Програма відображає засадничі ідеї Державного стандарту базової середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів країни від 30. 09. 2020 р. №898) та ідеї концепції «Нова українська школа» (2016 р). .

Пропонована **Програма ґрунтується на принципах:**

- комунікативної спрямованості освітнього процесу для реалізації цілей і завдань навчального предмету «Іноземна мова»;
- особистісної орієнтації на учня/ученицю;
- підтримки автономії учня/учениці;
- взаємопов'язаності інтеграції видів мовленнєвої діяльності аудіювання, говоріння, читання, письма в освітньому процесі.

Програму спрямовано на реалізацію мети базової середньої освіти, яка передбачає розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Метою мовно-літературної освітньої галузі (іншомовна освіта) є розвиток компетентних мовців, здатних спілкуватися іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень.

Оновлення змісту навчання іноземних мов, яке є наслідком реформ в освітній галузі, пов'язано з певними змінами в стратегічних напрямках розвитку вітчизняних закладів загальної середньої освіти, зокрема спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів життєвих компетентностей, які в майбутньому допомогли б їм адаптуватися до сучасного світового мультилінгвального і полікультурного простору. Це об'єктивно зумовлено низкою чинників, пріоритетним серед яких є тенденція до постійної глобалізації та інтенсифікації розвитку міжнародних контактів у різноманітних сферах життя, що стимулює переорієнтацію шкільної іншомовної освіти на компетентнісне спрямування навчального процесу, здатного забезпечити випускників правилами і законами життєдіяльності в змінному світовому середовищі.

Зміст навчання іноземних мов учнів детерміновано соціально-економічним рівнем розвитку держави та потребами щодо якості володіння її громадянами іноземною мовою. Основна стратегічна лінія у визначенні змісту полягає у чіткому окресленні цілей і завдань навчання, відповідно до яких здійснюється добір навчального контенту, визначаються методи, форми, принципи і засоби оволодіння ним. Зміст навчання розроблено в контексті Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, які вказують, чого мають навчитися учні в процесі оволодіння мовою з метою її використання як засобу міжкультурної взаємодії.

Мета компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів 5–9 класів полягає у спрямуванні навчального процесу на формування в учнів здатності цілісно поєднувати здобуті знання, сформовані уміння і навички, набутий навчальний досвід, світоглядні цінності, ставлення та переконання з активною творчою самостійною науково-дослідницькою діяльністю в межах окреслених навчальною програмою орієнтирів у процесі добору та використання мовного та інформаційного контенту для продукування усних і

письмових текстів та для ідентифікації чужомовних висловлень у процесі їх сприймання (читання і слухання).

Водночас варто зазначити, що не залишається поза увагою загальнонавчальний досвід учнів, який дозволяє їм доцільно використовувати невербальні засоби спілкування, самостійно здійснювати діяльність для забезпечення власних потреб спілкування іноземною мовою в конкретних ситуаціях. Цей елемент набуває важливого значення в умовах компетентісно орієнтованого навчання, коли увага учня і вчителя повинна бути спрямованою на результати навчання як на об'єктивні показники дидактичної та методичної доцільності й ефективності моделювання освітнього процесу.

5.5. Модельна навчальна програма «Математика. 5-6 класи»

Модельну програму створено на основі Державного стандарту базової середньої освіти.

Метою базової середньої освіти є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як:

- повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості;
- створення освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри та рівного доступу кожного учня до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу та проявів насильства булінгу ;
- дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності;
- становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;
- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими;
- формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови;
- плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Метою математичної освітньої галузі є розвиток особистості учня через формування математичної компетентності у взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями для успішної освітньої та подальшої професійної діяльності впродовж життя, що передбачає засвоєння системи знань, удосконалення вміння розв'язувати математичні та практичні задачі; розвиток логічного мислення та психічних властивостей особистості; розуміння можливостей застосування математики в особистому та суспільному житті.

Базові знання математичної освітньої галузі для 5-6 класів, передбачені Державним стандартом, що реалізуються цією програмою, є такими.

Методологія математики математична термінологія і символіка; математичні твердження; аксіоми і теореми; індуктивні та дедуктивні міркування; формулювання гіпотез; математичне моделювання.

Числа і вирази числові множини; натуральні, цілі, раціональні числа та дії із ними та їх порівняння; звичайні та десяткові дробі; відношення і відносні величини, відсотки, пропорції; числові і буквені вирази та їх перетворення.

Рівняння і нерівності рівняння, що розв'язується на основі залежностей між компонентами і результатом арифметичних дій та з використанням правил, що ґрунтуються на основних властивостях рівняння; числові нерівності.

Геометрія і вимірювання геометричних величин первинні геометричні об'єкти фігури та відношення; найпростіші геометричні фігури; трикутники, багатокутники; основні геометричні форми лінії, поверхні, тіла; коло і круг; рівність; вимірювання відрізків та кутів; площа й об'єм.

Координати система координат, прямокутна декартова система координат.

Дані, статистика та ймовірність дані, їх види, подання та обробка; найпростіші комбінаторні задачі; ймовірність випадкової події.

Характеристика навчального змісту та особливостей його реалізації

Курс математики основної школи логічно продовжує реалізацію завдань математичної освіти здобувачів освіти, розпочату в початкових класах, розширюючи і доповнюючи ці завдання відповідно до вікових і пізнавальних можливостей здобувачів освіти.

Курс математики 5 - 6 класів передбачає розвиток, збагачення і поглиблення знань учнів про числа і дії над ними, числові й буквені вирази, величини та їх вимірювання, рівняння, числові нерівності, а також уявлень про окремі геометричні фігури на площині і в просторі. Понятійний апарат, обчислювальні алгоритми, гра річні умінь й навички, які мають бути сформовані на цьому ступені навчання, є тим підґрунтям, що забезпечить успішне навчання в наступних класах як алгебри й геометрії, так і інших навчальних предметів, що потребують математичних знань.

В курсі математики 5-6 класів можна виділити такі основні змістові лінії арифметика; елементи алгебри; наочна геометрія.

Змістова лінія «Арифметика» закладає фундамент для подальшого навчання математики та суміжних дисциплін, забезпечує розвиток обчислювальних навичок та логічного мислення, навичок порівняння чисел та значень величин, вміння складати та або застосовувати алгоритми, сприяє розвитку вміння планувати і здійснювати діяльність для розв'язування текстових і сюжетних задач, що відображено практичне застосування математики в житті і діяльності людини.

Змістова лінія «Елементи алгебри» систематизує знання про математичну мову та символіку, що реалізується застосуванням буквених позначень та символів для запису чисел, властивостей арифметичних дій, порівняння значень виразів та величин, а також для знаходження невідомих компонентів арифметичних дій.

Змістова лінія «Наочна геометрія» систематизує та розширює початкові знання про геометричні фігури та величини, сприяє формуванню в учнів первинних уявлень про геометричні абстракції реального світу, навичок користування креслярськими інструментами для геометричних вимірювань і побудов, закладає основи для формування графічної культури, розвиває образне мислення і просторову уяву.

Основу курсу становить розвиток поняття числа та формування міцних обчислювальних і графічних навичок. 5–6 класах відбувається поступове розширення множини натуральних чисел до множини раціональних чисел шляхом послідовного введення дробів звичайних і десяткових, а також від'ємних чисел разом із формуванням культури усних, письмових, інструментальних обчислень.

Навчальний матеріал, пов'язаний із виразами, величинами, рівняннями і нерівностями, геометричними фігурами, має загалом пропедевтичний характер і спрямований на підготовку учнів до свідомого системного вивчення відповідних тем у курсах алгебри і геометрії. Зокрема, учні мають отримати уявлення про використання букв для запису законів арифметичних дій, формул, навчитись обчислювати значення простих буквених виразів, за умовою задачі складати й розв'язувати нескладні рівняння першого степеня спочатку на основі залежностей між компонентами арифметичних дій, а згодом із використанням основних властивостей рівнянь. Важливе значення в навчанні у 5-6 класах для підготовки учнів до систематичного вивчення алгебри, геометрії та інших предметів мають початкові відомості про метод координат, а саме координатні промінь, пряма, площа, зображення точок за їхніми координатами та навпаки, визначення координат точок за їхнім зображенням.

Істотне місце у вивченні курсу займають текстові задачі, основними функціями яких є розвиток логічного мислення учнів та ілюстрація практичного застосування математичних знань. Під час розв'язування текстових задач учні також вчаться використовувати

математичні моделі. Розв'язування таких задач супроводжує вивчення всіх тем, передбачених програмою.

Зміст геометричного матеріалу включає початкові відомості про плоскі відрізок, промінь, пряма, кут, трикутник, прямокутник, квадрат, коло, круг та об'ємні прямокутний паралелепіпед, куб фігури. учні набувають навичок вимірювання довжини відрізка й градусної міри кута, знаходження площ і об'ємів деяких фігур, побудови геометричних фігур за допомогою лінійки, косинця, транспортира і циркуля. розширюються уявлення учнів про вимірювання геометричних величин на прикладах вимірювання і порівняння величин відрізків або кутів, побудови відрізків даної довжини і кутів із заданою градусною мірою, оперування формулами периметрів, площ і об'ємів геометричних фігур — знаходження невідомого компонента формули за відомими, встановлення і використання співвідношень між певними одиницями вимірювання.

Побудова кута за допомогою транспортира або косинця прямого кута, прямої та відрізка за допомогою лінійки використовується при побудові трикутників, прямокутників, перпендикулярних і паралельних прямих.

Вивчення геометричних фігур має передбачати використання наочних ілюстрацій, прикладів із довкілля, життєвого досвіду учнів, виконання побудов і сприяти виробленню вмінь виділяти форму і розміри як основні властивості геометричних фігур. Закріплення понять супроводжується їхньою класифікацією кутів, трикутників, взаємного розміщення прямих на площині. Властивості геометричних фігур спочатку обґрунтовуються дослідно-індуктивно, потім застосовуються в конкретних ситуаціях, що сприяє виробленню в учнів умінь доказово міркувати.

Основу інтеграції геометричного матеріалу з арифметичним і алгебраїчним складають числові характеристики довжина, площа, об'єм геометричних фігур. Узагальнюються знання учнів про одиниці вимірювання довжини, площі, об'єму і вміння переходити від одних одиниць до інших, оскільки ці знання і вміння використовуються для предметів природничого циклу та технологій.

Важливим є формування в учнів умінь подавати дані у вигляді таблиць і діаграм різних типів та на основі їхнього аналізу робити відповідні висновки.

Вивчення математики у 5–6 класах здійснюється з переважанням індуктивних міркувань в основному на наочноінтуїтивному рівні із залученням практичного досвіду учнів і прикладів із довкілля. Відбувається поступове збільшення теоретичного матеріалу, який вимагає обґрунтування тверджень, що вивчаються. Це готує учнів до ширшого використання дедуктивних методів на наступному етапі вивчення математики.

Крім зазначених вище ключових компетентностей та базових математичних знань, програма має сприяти особистісному розвитку здобувачів освіти, результатами якого є:

- формування комунікативних компетентностей в спілкуванні та співпраці з однолітками, старшими та молодшими в освітній, навчально-дослідницькій, творчій та інших видах діяльності;
- вміння чітко і грамотно викладати свої думки в усній і письмовій формі, розуміти сенс поставленого завдання, вибудовувати аргументацію, наводити приклади і контрприкладів, вести дискусії;
- початкове уявлення про математичну науку як фундаментальну сферу людської діяльності, про етапи її розвитку, про її значущість для розвитку цивілізації та засвоєння інших наук;
- вміння контролювати та корегувати процес і результат навчальної математичної та інших видів діяльності;
- креативне мислення, ініціатива, винахідливість, активність під час розв'язування математичних завдань;
- відповідальне ставлення до навчання, готовність і здатність до саморозвитку та самоосвіти на основі мотивації до навчальної діяльності і пізнання навколишнього світу;
- формування здатності до емоційного сприйняття математичних об'єктів, завдань, рішень, міркувань тощо;

– критичність мислення, вміння розпізнавати логічно некоректні висловлювання, відрізняти гіпотезу від акту.

6. Модельна навчальна програма «Алгебра 7-9 класи»

В 7-9 класах реалізуються такі *специфічні для даного етапу навчання алгебри завдання*:

- *оволодіння* мовою алгебри, розвиток аналітичних здатностей, умінь виконувати основні алгебраїчні дії та операції;
- *формування знань* про числові системи, вирази, рівняння й нерівності та їх системи й сукупності, функції та їх властивості, числові послідовності та їх властивості, а також *умінь застосовувати* здобуті знання у навчальних і життєвих ситуаціях;
- *формування уявлення* про математичне моделювання; про комбінаторику, статистику та теорію ймовірностей, *умінь застосовувати* їх у навчальних і життєвих ситуаціях;
- *оволодіння* методами тотожних перетворень, розв'язування рівнянь, нерівностей та їх систем, встановлення функціональних залежностей та їх подання різними способами (словесно, таблично, графічно), побудови, перетворення й аналізу графіків функцій, тощо;
- *ознайомлення* зі способами і методами алгебраїчних доведень, формування умінь їх практичного використання;
- *розширення* множини раціональних чисел до множини дійсних чисел;
- *вироблення* *вмінь* використовувати алгебраїчні методи і засоби в геометрії і, навпаки, алгебраїчно інтерпретувати геометричні залежності.

Зміст програми спрямований на реалізацію компетентнішого потенціалу математичної освіти, тобто на внесок у формування інших ключових компетентностей, який може зробити навчання математики.

Зміст модельної навчальної програми з алгебри для 7-9 класів враховує компетентності учнів, здобуті у 5-6 класах, забезпечує наступність у навчанні алгебри, а також є достатнім для опанування інших навчальних дисциплін.

За змістовим наповненням курс алгебри *інтегрує навчальний матеріал, що включає*: числові множини, вирази зі змінними та їх числові значення; рівняння, нерівності, системи рівнянь та нерівностей; елементарні функції та їх графіки; елементи прикладної математики, зокрема фінансових розрахунків, відсотки; початкові відомості про статистику, способи подання й обробки статистичних даних та їх числові характеристики, деякі статистичні закономірності в реальному світі; правила комбінаторного додавання і множення та їх застосування до розв'язування відповідних задач; початки теорії ймовірностей, де на конкретних прикладах ілюструються методи і способи розв'язування задач; окремі методологічні питання алгебри, відомості з історії науки.

У 7-9 класі відбувається поступове оволодіння алгебраїчними методами (тотожних перетворень, розв'язування рівнянь, нерівностей та їх систем, встановлення функціональних залежностей та побудови графіків функцій тощо), збільшується питома вага задач комбінаторного, імовірнісного характеру, задач із логічним навантаженням, розв'язання яких передбачає використання спеціальних засобів аналізу даних (графи, графіки, діаграми тощо).

Зміст програми сприяє послідовному формуванню уявлень учнів про математичне моделювання та різновиди моделей, що дозволяють описувати і вивчати процеси та явища реального світу.

Навчальна програма дає можливість на початку навчального року відвести години на повторення курсу за попередній рік навчання, а наприкінці року - на узагальнення й систематизацію вивченого за поточний навчальний рік.

У модельній навчальній програмі розподіл змісту є орієнтовним. Учителям і авторам підручників надається право коригувати послідовність вивчення навчального матеріалу, визначати навчальні теми та розподіл годин на їх вивчення залежно від прийнятої методичної концепції та конкретних навчальних ситуацій.

Кількість тижневих навчальних годин у модельній програмі відповідає рекомендованій (3 год) у Типовій освітній програмі (затверджена наказом МОН від 19.02.2021 р. № 235). Заклад освіти може змінювати кількість навчальних годин в межах від мінімальної (2,5 год)

до максимальної (3,5 год), забезпечуючи при цьому досягнення результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено модельною навчальною програмою.

7. **Модельна навчальна програма «Геометрія 7-9 класи»**

В 7-9 класах реалізуються такі *специфічні для даного етапу навчання геометрії завдання*:

- *оволодіння мовою геометрії, розвиток просторових уявлень і уяви, умінь виконувати основні геометричні побудови за допомогою геометричних інструментів;*
- *формування знань про геометричні фігури на площині, їх властивості, а також умінь застосовувати здобуті знання у навчальних і життєвих ситуаціях;*
- *формування уявлення про найпростіші геометричні фігури в просторі та їх властивості, а також первинних умінь застосовувати їх у навчальних і життєвих ситуаціях;*
- *ознайомлення зі способами і методами геометричних доведень, формування умінь їх практичного використання;*
- *формування знань про основні геометричні величини (довжину, площу, об'єм, міру кута), про способи їх вимірювання й обчислення для планіметричних і найпростіших стереометричних фігур, а також умінь застосовувати здобуті знання у навчальних і життєвих ситуаціях;*
- *ознайомлення з геометричними перетвореннями, координатами і векторами на площині та їх найпростішими властивостями, а також розвиток функціональних уявлень на геометричному змісті;*
- *вироблення вмінь використовувати геометричні методи і образи в алгебрі і, навпаки, геометрично інтерпретувати алгебраїчні залежності.*

Зміст програми спрямований на реалізацію компетентнісного потенціалу математичної освіти, тобто на внесок у формування інших ключових компетентностей, який може зробити навчання математики.

Зміст модельної навчальної програми з геометрії для 7-9 класів враховує компетентності учнів, здобуті у 5-6 класах, забезпечує наступність у навчанні геометрії, а також є достатнім для опанування інших навчальних дисциплін.

За змістовим наповненням *курс геометрії інтегрує навчальний матеріал, що включає*: геометричні фігури (на площині й у просторі), їх властивості; геометричні величини, їх вимірювання; елементи тригонометрії; початки аналітичної геометрії і векторної алгебри; побудови; геометричні перетворення; методи і способи розв'язування задач; окремі методологічні питання геометрії.

У змісті програми посилено практичну спрямованість навчання, перенесено акценти зі збільшення обсягу відомостей, призначених для засвоєння учнями, на вироблення в них умінь використовувати їх для досягнення певних цілей. Весь курс пронизує розв'язування задач практичного змісту, основними функціями яких є ілюстрація застосування геометричних знань, розвиток логічного мислення учнів. Зміст програми побудовано на засадах вираженого *поєднання доступності й науковості, абстрактності й практичності, пріоритету розвивальної функції навчання*. Програмою передбачена доступність учням навчального матеріалу, яка досягається поєднанням логічної строгості та геометричної наочності. У зв'язку з цим пропонується зміст достатньо візуалізований і спирається на геометричну інтуїцію учнів, на їх життєвий досвід, що робить його доступним.

Посилені зв'язки між планіметричними і стереометричними фігурами - фігури на площині ілюструються як елементи просторових фігур, а в кінці курсу систематизуються початкові відомості стереометрії. Тобто просторові форми виступають як об'єкти, що ілюструють застосування й деяке узагальнення планіметричних фактів.

У 7 класі учні ознайомлюються з основами геометрії - елементарними геометричними фігури та їх властивостями, аксіомами, означеннями, теоремами та методами їх доведення, основними задачами на побудову. Поглиблюються і систематизуються відомості про геометричні величини: довжину і градусну міру кута. Використовуються властивості й ознаки рівності трикутників під час доведення теорем і розв'язування задач.

Однією з основних задач, що вивчається в курсі геометрії, є розв'язування трикутників. У 8 класі розглядається задача розв'язування прямокутного трикутника. Для цього вводиться поняття косинуса, синуса, тангенса гострого кута прямокутного трикутника, теорема Піфагора. Дана тема продовжується в 9 класі - розв'язуються довільні трикутники, що потребує введення формул для знаходження синуса і косинуса тупого кута та теорем косинусів і синусів.

Поглиблюються відомості про геометричні величини. У 8 класі вивчається одне з найскладніших понять шкільного курсу - поняття площі. Виведення формул для обчислення площ планіметричних фігур (прямокутника, паралелограма, трикутника, ромба, трапеції) спирається на основні властивості площ. Вивчення формул площ фігур дає можливість розв'язувати низку цікавих задач практичного змісту.

У 9 класі розширюються уявлення учнів про аналітичне задання геометричних фігур, зокрема подається рівняння прямої, кола, виводяться формули довжини відрізка, координат середини відрізка, формується поняття про метод координат, який може застосовуватись до доведення теорем та розв'язування задач.

До відомих учням скалярних величин долучаються векторні величини. Розглядаються рівні, протилежні, колінеарні вектори, дії з векторами.

Особливості організації освітнього процесу

Навчання геометрії ґрунтується на засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого, інтегративного та аксіологічного підходів.

Необхідною умовою формування компетентностей учнів є діяльнісний підхід до навчання, який передбачає включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, засвоєння не лише формально-логічних, а й операційних знань (як треба діяти в конкретних ситуаціях, щоб досягти поставленої мети); оволодіння способами міркувань, які застосовуються в математиці. Увагу слід приділяти практичним, дослідницьким та проектним роботам різного виду.

Рекомендується розширити коло прикладних задач, приділяти увагу на уроках конструюванню і моделюванню, тобто посилювати практичну спрямованість навчання. Варто пропонувати учням не тільки розв'язувати тренувальні вправи, але й виконувати завдання на розширене відтворення уявних або реальних ситуацій за умовами сюжетних задач, застосовувати різні види моделювання прикладних задач (вербальне, схематичне, табличне, графічне, символічне).

Успішна реалізація прикладної спрямованості шкільної математичної освіти передбачає, щоб зміст навчання враховував етапи застосування математики на практиці (формалізацію, розв'язування задачі у межах побудованої моделі, інтерпретацію отриманого результату).

Кількість тижневих навчальних годин у модельній програмі відповідає рекомендованій (2 год) у Типовій освітній програмі (затверджена наказом МОН від 19.02.2021 р. № 235). Заклад освіти може змінювати кількість навчальних годин в межах від мінімальної (1,5 год) до максимальної (2,5 год), забезпечуючи при цьому досягнення результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено модельною навчальною програмою.

5.8. Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)»

Інтегрований курс «Пізнаємо природу» для 5-6 класів є продовженням курсу «Я досліджую світ» початкової школи й водночас є пропедевтичною основою вивчення природничих наук у базовій школі. Новий ступінь вивчення природи забезпечує початок систематизації знань про об'єкти і явища природи, формування первинних уявлень про взаємозв'язок між світом неживої і живої природи, між організмами й середовищем, поглиблює розуміння впливу діяльності людини на зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі.

Такий підхід до відбору змісту відповідає і віковим особливостям розвитку розумових операцій у молодших школярів, і екологічним вимогам сучасного життя.

Цей курс також завершує вивчення природи в межах єдиного інтегрованого предмета, тому в змісті велику увагу приділено розкриттю способів та історії пізнання природи людиною, представлені основні природничі науки, визначена специфічна роль кожної з них у дослідженні навколишнього світу та в житті людини.

Основна мета програми – формування особистості учня, який знає та розуміє основні закономірності живої і неживої природи, володіє певними вміннями її дослідження, виявляє допитливість, на основі здобутих знань і пізнавального досвіду усвідомлює цілісність природничо-наукової картини світу, прагне діяти в щоденних ситуаціях спілкування з природою відповідно до екологічних принципів поведінки, використовує природознавчі знання для дотримання правил здорового способу життя.

Вивчення інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» спрямовано на досягнення таких завдань

- формувати цілісну картину світу та усвідомлення місця в ньому людини на основі єдності раціонально-наукового пізнання й емоційно-ціннісного усвідомлення дитиною особистого досвіду спілкування з природою;

- формувати уявлення про предмет і методи природничих наук фізики, хімії, біології, географії, астрономії, екології, про способи отримання та застосування інформації у процесі вивчення та перетворення природи;

- розвивати в учнів інтелектуальні, пізнавальні, дослідницькі, творчі, комунікативні здібності, застосовувати засвоєні знання в повсякденному житті;

- підвищувати активність та мотивацію учнів до пізнання на базі сучасного навчального обладнання та використання інтерактивних форм роботи;

- набувати досвіду різноманітних форм діяльності індивідуальної і колективної, досвіду пізнання й самопізнання;

- формувати систему цінностей, соціально прийнятих норм поведінки в природі та норм безпечної поведінки в соціумі, екологічну культуру, здоровий спосіб життя. Зміст програми розроблено відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти (2020 р.) з урахуванням вікових, загальнонавчальних і психологічних особливостей учнів першого циклу навчання базової освіти. Зміст навчальних занять, методи роботи сприяють вихованню в учнів любові до природи, своєї Батьківщини, свого краю, розвивають відповідальність за власні вчинки, почуття обов'язку, толерантності, а також прагнення до пізнання й істини, цілеспрямованості, наполегливості, ощадливості, працьовитості, екологічної свідомості.

Зміст курсу та його структура побудовані на основі спірального принципу неперервного розширення та поглиблення знань з певної проблеми; структурно- функціонального принципу в описі та поясненні явищ, за якого досліджуються їхні елементи й залежності між ними в межах єдиного цілого, а також

- науковості, що передбачає доступне, переконливе повідомлення та використання сучасних наукових актів;

- принципу інтеграції, що передбачає об'єднання відомостей з різних наук із метою створення цілісної картини світу в учнів;

- наступності, який забезпечує неперервну, послідовну освітню траєкторію здобувачів освіти;

- наочності, що дає змогу учням установити зв'язки між теоретичним матеріалом і реальним життям, отримати достовірні знання про навколишній світ;

- фундаментальності й прикладної спрямованості, що передбачають засвоєння наукових знань, набуття практичних навичок і становлення здобувачів освіти активними учасниками освітнього процесу;

- екологічного принципу, що передбачає усвідомлення взаємозв'язків у природі як середовищі перебування людини, зацікавленої у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі, осмислення екологічних явищ, уміння робити висновки щодо стану природи, спонукає до природоохоронної діяльності;

- краєзнавчий принцип спрямований на широке використання місцевого матеріалу вивчення природи, культури та традицій рідного краю; - принцип зв'язку навчання із життям

реалізується через розгляд життєвих ситуацій, особистий досвід школяра; ситуативні завдання, спрямовані на вироблення навичок безпечної поведінки;

- колективізму та рольової участі, які формують в учнях навички діалогічного спілкування, співпраці, уміння розподіляти ролі та приймати відповідальність.

Цей курс реалізує діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, дослідницький, рефлексивний, проблемно-ситуативний та інші підходи до навчання.

Програма сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема

- природознавчої, а саме оволодіння науковим способом пізнання природи, застосування природничих знань для пояснення явищ природи, розуміння змін, зумовлених людською діяльністю; відповідальність за наслідки такої діяльності;

- вільне володіння державною мовою, збагачення її науковою термінологією;

- математичної, у процесі вимірювань та розв'язуванні практичних завдань;

- інноваційності, а саме розуміння своїх здібностей і можливостей, мотивації працювати над собою і робити світ кращим;

- екологічної, а саме здобуття навичок дотримання правил поведінки у природі, ощадливого використання природних ресурсів, розуміння відповідальності за свої вчинки;

- інформаційно-комунікаційної, що виявляється в застосовуванні інформаційно-комунікаційних засобів у навчанні та життєвих ситуаціях, умінні планувати та здійснювати інформаційний пошук в енциклопедіях, науково-популярних виданнях, інтернеті, під час екскурсій, обробляти інформацію, перетворювати її, аналізувати й робити висновки;

- навчання впродовж життя, що реалізується через бажання вдосконалювати свої здібності та поповнювати знання, формувати розуміння необхідності ключових компетентностей для вибору професії та досягнення успіху в житті; розвивати особистісний потенціал у процесі дослідницької та творчої діяльності;

- громадянської та соціальної, що виявляються в умінні конструктивно співпрацювати під час спостережень, досліджень, групових і парних форм роботи; дбайливому ставленні до особистого, соціального здоров'я, дотриманні здорового способу життя; спроможності діяти в умовах невизначеності та багатозадачності; освоюванні норм і способів співпраці та спілкування з однолітками й дорослими;

- культурної, а саме шанобливе ставлення до національної та світової наукової спадщини, здатність розуміти та цінувати творчі способи вираження ідей та емоцій через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку й вираження власних ідей, почуттів засобами культури та мистецтва;

- підприємливості та фінансової грамотності, що передбачають ініціативність, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї у виконанні проєктів та корисних для громади ініціатив; готовність брати відповідальність за прийняті рішення.

Інтегрований курс «Пізнаємо природу» передбачає міжпредметні зв'язки з інформатикою, мовно-літературною, математичною, технологічною, соціальною і здоров'язбережувальною, громадянською та історичною, мистецькою галузями.

Для реалізації програми необхідна сучасна матеріальна й інформаційна база, що забезпечує організацію всіх видів діяльності учнів.

Організація освітнього процесу: форми та методи, технології навчання.

Інтегрований курс «Пізнаємо природу» базової школи має чітко визначену практичну спрямованість, яка реалізується під час організації спостережень у природі, проведення експериментів, виконання практичних робіт і вправ, моделювання, розв'язання ситуативних, проблемних, аналітичних завдань та досліджень, організацію уроків-екскурсій, роботу з науково-популярною літературою, інтернет-ресурсами тощо. Вони спрямовані на розвиток умінь і навичок роботи з географічними картами та іншими джерелами інформації, а також передбачають розв'язання природничих, екологічних та соціально-економічних завдань, здійснення порівняльного аналізу, проведення міні-досліджень, дискусій, презентацій, експертиз, круглих столів, ділових і рольових ігор, творчих робіт, індивідуальних і колективних проєктів, написання есе, повідомлень, виступів тощо. Мета проведення цих робіт може бути різною – мотиваційною, коригуючою, контролюючою тощо.

Практичні роботи проводяться на уроці.

Рішення щодо оцінювання всіх робіт чи вибірково приймає вчитель.

Тематика досліджень, проєктів може бути змінена вчителем у межах вивчення відповідної теми, враховуючи матеріально-технічне забезпечення, наявності власних цікавих дидактичних розробок, рівня підготовленості класу, інтересів дітей, регіональних особливостей природи рідного краю тощо. Результати дослідження учнів учитель оцінює під час презентацій.

Для проведення досліджень та моделювання об'єктів і явищ доцільно використовувати елементи STEM-освіти. Запропоновані підходи сприятимуть формуванню не лише компетентностей у галузі природничих наук, техніки та технологій, а й інших ключових компетентностей інформаційно-комунікаційної, соціальної і громадянської, підприємницької, культурної, екологічної, математичної тощо.

Програма не передбачає розподілу годин за розділами й темами. Учитель може на власний розсуд здійснити розподіл годин між темами. Години резервного навчального часу вчитель може використати для глибшого вивчення або повторення певного навчального матеріалу з урахуванням здібностей і навчальних можливостей учнів або для тематичного оцінювання уроків систематизації та узагальнення, уроків-екскурсій, реалізації проєктної діяльності, проведення екологічних акцій тощо.

Основними методами, які використовуються в різних поєднаннях, є

- пояснювально-ілюстративний, що поєднує словесні методи розповідь, пояснення, роботу з літературними джерелами, дискусії з ілюстрацією різних за змістом джерел довідників, карт, схем, діаграм, натуральних об'єктів та ін.

- частково-пошуковий, що ґрунтується на використанні природничих знань, життєвого й пізнавального досвіду учнів. Прикладом такого методу є бесіда, яка залежно від дидактичних цілей уроку може бути перевіркою, евристичною, повторно-узагальнювальною.

Робота з підручником охоплює різноманітні стратегії читання виокремлення головної думки, сканування з метою знаходження відповіді на питання, виділення головної думки, складання логічно-структурної схеми, таблиці, малюнка, картосхеми, діаграми, графіка тощо.

Дослідницький метод як один із провідних способів організації пошукової діяльності учнів у навчальній роботі сприяє набуттю учнями умінь і навичок самостійної роботи. Він використовується під час проведення спостережень, вимірювань, експериментів, складання графіків, діаграм, схем, звітів проведених досліджень, роботи з різними джерелами інформації, виконання творчих завдань. Значний вплив на результативність навчального процесу мають освітні технології проблемного, особистісно орієнтованого, перевернутого навчання, критичного мислення тощо.

Організація освітнього процесу передбачає:

- зв'язок навчання із життям;
- підвищення мотивації учнів до навчання;
- реалізацію діяльнісного та компетентнісного підходу до навчання;
- розвиток самостійності й активності учнів;
- розвиток уміння адаптуватися до дійсності;
- уміння спілкуватися, співпрацювати з однолітками в процесі різних видів діяльності.

Виклад матеріалу передбачає обов'язкове використання різноманітних засобів наочності на кожному уроці географічних карт, слайдів, відеоматеріалів, комп'ютерних програм, автентичних зразків, гербаріїв, муляжів, лабораторного обладнання, колекції гірських порід, визначників рослин і тварин, фотографій, науково-популярних дитячих видань тощо. Це дає можливість учням отримати більш правдиві та повні знання про навколишній світ. Дидактичні та сюжетно-рольові ігри сприяють ефективному засвоєнню або закріпленню навчального матеріалу.

Під час організації навчального процесу з інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» рекомендується широко застосовувати різні форми самостійної роботи учнів підбір додаткової літератури та ілюстративних матеріалів, розробка проєктів, написання повідомлень, есе, листів, виступів, проведення конференцій, онлайн подорожей, складання колажів тощо. Форми, способи й засоби перевірки та оцінювання результатів навчання.

9. Модельна навчальна програма «Біологія 7-9 класи»

Мета навчального предмета «Біологія» (7-9 класи) визначається метою природничої освітньої галузі й спрямована на формування особистості учня / учениці, який / яка: знає та розуміє основні закономірності живої природи, володіє певними вміннями її дослідження, виявляє допитливість у пізнанні живої природи, усвідомлює цілісність природничо-наукової картини світу, оцінює вплив біології і біотехнологій на сталий розвиток суспільства, оцінює можливі наслідки людської діяльності в природі, відповідально взаємодіє з довкіллям. Завдання навчального предмета. Для реалізації означеної мети виокремлені такі напрямки навчальної діяльності: I. Формування предметної біологічної компетентності, що поєднує біологічні знання, уміння та навички, досвід різних способів діяльності, ціннісне ставлення до живої природи. Відповідно до структурних складників предметної компетентності зміст програми передбачає: засвоєння знань, розвиток умінь та формування ціннісних ставлень. 1. Знаннєвий компонент зорієнтований на засвоєння базових біологічних знань: про біологію як науку, біологічні дослідження, систему органічного світу, біорізноманіття, еволюцію живої природи, ознаки організмів, організм людини та його життєдіяльність, взаємозв'язки організмів і довкілля, екологічні чинники, екосистемну організацію живої природи. 2. Діяльнісний компонент відрізняється спрямованістю на розвиток умінь та навичок у процесі виконання різних способів навчальної діяльності. 3. Ціннісний компонент спрямований на формування ставлень щодо цінностей природи, суспільних та особистісних цінностей. II. Формування ключових компетентностей. Основою знаннєвого компонента ключових компетентностей є: методологічні знання про наукову термінологію, методи пізнання природи, моделі в пізнанні природи, закони і принципи науки; науково-світоглядні знання про довкілля як джерело речовин, енергії та інформації, рівні організації природи, взаємодію і взаємозв'язки в природі, взаємозв'язки людини і природи, концепцію сталого розвитку природи й суспільства, значення науки і техніки для сталого розвитку. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів/учениць у природничій освітній галузі сформульовані у Державному стандарті (Додаток 10) і передбачають поетапний розвиток навчальних умінь та навичок за розділами: I. Пізнання світу природи засобами наукового дослідження; II. Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту; III. Усвідомлення розмаїття і закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини; відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства; IV. Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту індивідуально та у співпраці). Ціннісний компонент ключових компетентностей тісно пов'язаний з формуванням ціннісних ставлень до універсальних законів природи та світоглядних природничо-наукових понять та ідей. Уміння і ставлення, що є складниками ключових компетентностей, визначені Державним стандартом (Додаток 9). Принципи, на яких ґрунтується програма, та шляхи їхньої реалізації. Організаційною основою модельної програма є принципи системності, фундаменталізації та генералізації змісту навчального матеріалу. Принцип системності. Для організації продуктивної навчальної діяльності у програмі зосереджено увагу на структуруванні та виділенні істотного: 1. Дидактичні цикли, кожен з яких є окремою темою, що забезпечує структурну організацію змісту за категоріями навчальних цілей та цілісним алгоритмом рівнево-організованої навчальної діяльності; 2. Дидактичний комплекс теми є системою структурно-функціональних компонентів загальної компетентності учня / учениці, яку утворюють складники предметної (основні поняття теми, спосіб навчальної діяльності, ціннісна категорія) та ключових компетентностей (узгоджені із змістом теми уміння та ставлення компетентнісного потенціалу, сформульовані у Додатку 9); 3. Система компетентнісно-орієнтованих завдань для функціональної упорядкованості навчальної діяльності упродовж дидактичного циклу. Принцип фундаменталізації змісту здійснюється шляхом об'єднання програмного матеріалу навколо понять, що відображають фундаментальні властивості природи, є універсальними засобами пізнання та дають інформацію про найбільш загальні властивості матерії. Такими фундаментальними поняттями в програмі виділено: у 7 класі – цінності природи (господарська, рекреаційна, наукова, освітня,

символічна, екологічна, етична, естетична, цінність дикої природи); у 8 класі – суспільні та особистісні цінності (здоров'я, життя, безпека, добробут, праця, пізнання, мова, справедливість, толерантність, добро, мудрість, краса, свобода, воля, гендерна рівність); у 9 класі – універсальні закони природи (закони збереження, розвитку) й світоглядні природничо-наукові поняття та ідеї (пізнаваність матеріального світу, матеріальна єдність світу, інформація, самоорганізація матерії, системність матерії, структурність матерії, енергія й речовина, розвиток і рух, необхідність і випадковість, загальний зв'язок явищ, простір і час, взаємодія в природі, причина й наслідок). Принцип генералізації змісту пов'язаний з узагальненням знань навколо фундаментальних біологічних закономірностей, якими є біологічні теорії, закони, аксіоми, принципи, що забезпечує формування в учнів / учениць теоретичного мислення і наукового світогляду. Здійснення генералізації знань відбувається поетапно: емпіричні узагальнення, теоретичні узагальнення знань на основі методологічних принципів та генералізація знань із залученням міжпредметних зв'язків біології з природничими науками та основними філософськими категоріями, що забезпечує формування цілісної природничо-наукової картини світу. Пріоритети формування компетентностей. Для досягнення загальної мети базової біологічної освіти пріоритетними підходами у модельній програмі визначено: ⇒ Компетентнісний підхід спрямований на розвиток предметної біологічної та ключових компетентностей кожного учня / учениці. Компетентнісний потенціал природничої освітньої галузі окреслений Державним стандартом базової середньої освіти (додаток 9) та передбачає формування таких ключових компетентностей: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; підприємливість і фінансова грамотність. З метою формування або перевірки предметних і ключових компетентностей у програмі пропонуються система компетентнісно-орієнтованих завдань, спрямованих на формування досвіду самостійної діяльності учнів та здатності застосовувати його в життєвих ситуаціях.

10. Модельна навчальна програма «Географія 6-9 класи»

Модельна навчальна програма курсу «Географія» дозволяє реалізувати це завдання. Зміст навчання спрямований на вироблення практичних навичок та раціональної поведінки учнів. Програма сприяє формуванню в учнів як ключових і предметної (географічної) компетентностей так і наскрізних умінь. Програма розроблена відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти з урахуванням вікових, загальнонавчальних і психологічних особливостей учнів. Зміст навчальних занять, методи роботи спрямовані на формування відповідальності учня за власні вчинки, виховання почуття обов'язку, толерантності, прагнення до пізнання й істини, наполегливості, ощадливості, працьовитості, екологічної свідомості. Вони також сприяють виявленню конструктивної активності, формуванню відповідальності за прийняття виважених рішень під час власної і групової діяльності, усвідомленню значення набутих компетентностей для успішної самореалізації, усвідомленню залежності добробуту й успіху від рівня опанування здобутками сучасної науки і техніки, обстоюванню важливості ощадливого та раціонального використання ресурсів тощо. Учні вперше знайомляться з навчальним систематичним курсом географії. При його вивченні починається формування географічної культури і навчання відповідно до географічної мови. Вивчаючи його, учні оперують географічними уявленнями і поняттями, а також уміннями, пов'язаними з використанням джерел географічної інформації. Значна увага приділяється краєзнавчому й екологічному принципам навчання. Географія в школі – це класична навчальна дисципліна, яка бере активну участь у формуванні в учнів наукової картини світу. Унікальність сучасної шкільної географії в тому, що вона інтегрує одночасно природничі (фізична географія), громадянські (соціальна й економічна географія) та інформаційно-технічні (картографічна складова) галузі знань. Жодна з галузей знань не має причетності відразу до декількох блоків наук і можливості інтегрувати в собі настільки різноманітні відомості й закономірності. Мета програми – формування в учнів/учениць предметної

географічної та розвиток усіх ключових компетентностей. Для цього, мають бути реалізовані наступні завдання:

- засвоєння знань про основні географічні поняття, закономірності розвитку, взаємозв'язки між природними компонентами, природокористування та навколишнє середовище;
- формування вміння використовувати різні джерела географічної інформації – картографічні, статистичні, геоінформаційні ресурси – для пошуку, інтерпретації і демонстрації різноманітних географічних даних;
- застосування географічних знань для пояснення та оцінювання процесів і явищ у природі;
- розвиток пізнавального інтересу, інтелектуальних, пізнавальних, дослідницьких, творчих, комунікативних та підприємницьких здібностей учнів у процесі географічних спостережень, вирішення проблемних завдань, самостійного здобуття нових знань із географії;
- формування здатності й готовності до використання географічних знань і вмінь у повсякденному житті для соціально відповідальної поведінки у навколишньому середовищі, його збереження, адаптації до умов проживання на певній території; самостійного оцінювання рівня впливу людини на природу, безпеки довкілля як сфери життєдіяльності людини; вирішення конкретних практичних завдань;
- виховання екологічної культури, національної свідомості та почуття патріотизму, толерантного ставлення до інших народів, поваги до природних і культурних цінностей різних регіонів і країн світу;
- формування навичок отримання і застосування інформації у процесі ухвалення життєво важливих рішень;
- набуття досвіду різноманітних форм діяльності (індивідуальної і колективної), досвіду пізнання й самопізнання;
- формування системи цінностей, обачливої екологічної поведінки, культури, здорового способу життя. Цей курс реалізує діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, дослідницький, рефлексивний, проблемно-ситуативний та інші підходи до навчання.

Реалізація навчальної програми курсу «Географія» сприятиме формуванню в учнів/учениць наскрізних умінь, а саме:

- читати з розумінням, висловлювати припущення, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту
- ; - висловлювати власну думку в усній і письмовій формі;
- критично і системно мислити, визначаючи характерні ознаки фінансових явищ, подій їх взаємозв'язків; вміння аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, розпізнавати спроби маніпулювання економічними даними, оцінювати надійність джерел достовірності інформації;
- логічно обґрунтовувати власні судження і висновки;
- діяти творчо, ініціативно, креативно, продукувати нові ідеї, уміти їх випробовувати;
- конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, що дозволяють розв'язувати проблеми на основі розуміння причин та обставин, які призводять до їх виникнення, досягнення поставлених цілей з урахуванням можливих ризиків та наслідків;
- співпрацювати з іншими, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети. **Структура курсу.** Зміст програми курсу «Географія» представлений взаємопов'язаними розділами, які об'єднують теми, очікуваними результатами та видами навчальної діяльності, що є засобом формування в учнів географічної компетентності.

Річну кількість годин на курс «Географія» визначає заклад освіти, в межах зазначеного у Типовому навчальному плані діапазону навчального навантаження, забезпечуючи при цьому умови досягнення результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено цією модельною навчальною програмою. У програмі не зазначено розподіл годин за темами. Учителю самостійно визначає час, необхідний для вивчення тем, зважаючи на умови функціонування навчального закладу і навчальні можливості учнів. Учитель також може обґрунтовано змінювати порядок вивчення окремих питань у межах одного класу. Це зроблено для того,

щоб підтримати творчу ініціативу вчителів у відборі та розподілі навчального матеріалу відповідно до потреб, психолого фізіологічного розвитку й досвіду учнів, сприяти розвитку педагогічної майстерності.

11. Модельна навчальна програма «Фізика 7-9 класи»

Модельну навчальну програму «Фізика» розроблено згідно з Державним стандартом базової середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, Типовою освітньою програмою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 р. № 235, Методичними рекомендаціями для розроблення модельних навчальних програм (лист Міністерства освіти і науки України від 24 березня 2021 р. № 4.5/637-21).

Модельна навчальна програма «Фізика» концептуально передбачає побудову на її основі пропедевтичного курсу навчання фізики, який має вивчатися протягом 7–9 класів. Під час укладання програми велику увагу було приділено формулюванню очікуваних результатів навчання здобувачів освіти за класами, маючи на увазі, що деталізація змісту навчання має здійснюватися під час укладання навчальних програм з урахуванням освітніх можливостей педагогічних систем і пізнавальних потреб контингентів відповідних закладів освіти.

Водночас модельна програма об'єднує матеріал на першому концентрі вивчення фізики на принципах науковості, історизму, наступності, доступності, цілісності, зв'язку теорії та практики й укладена таким чином, щоб здобувши базову середню освіту, здобувачі освіти були ознайомлені з усіма основними розділами фізики (окрім теорії відносності), що вивчаються в системі загальної середньої освіти, та мали сформовані компетентності щодо практичного застосування набутих теоретичних знань і в такий спосіб були підготовлені до системного вивчення фізики на другому концентрі у старшій школі на більш високому рівні узагальнення та систематизації вивченого, застосування більш потужного математичного апарату та розгалужених міжпредметних зв'язків.

Модельна навчальна програма визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів здобувачами освіти, зміст навчання й можливу послідовність його вивчення та види навчальної діяльності, що мають використовуватися в освітньому процесі. Оскільки фізика є фундаментальною наукою, що вивчає найбільш загальні закони природи, рух і структуру матерії, а результати та досягнення цієї науки лежать в основі сучасної наукової картини світу і водночас визначають рівень сучасного науково-технічного розвитку, техніки та технологій, то вивчення фізики об'єктивно є одним з потужних засобів формування у здобувачів освіти сучасного наукового стилю мислення, що, у свою чергу, слід розглядати як одну з цілей, важливе інтелектуальне досягнення і один з кінцевих результатів вивчення фізики.

На сучасному етапі усвідомлення змісту та цілей навчання в цілому і фізики зокрема, вже неактуальними є навчальні досягнення, що стосуються відтворення вивченого на репродуктивному рівні. Усе більшої ваги набувають досягнення здобувачів освіти, що полягають у здатності до творчого переосмислення і застосування вивченого матеріалу, створення на його основі нового (можливо, суб'єктивно нового) знання або продукту. Принциповим стає розуміння суті фізичних процесів, у тому числі можливих негативних наслідків некваліфікованого, некоректного або безвідповідального використання результатів наукових і технічних досягнень, усвідомлення загрози виникнення техногенних та природних катастроф тощо. Особливої ваги зазначений аспект вивчення фізики набуває в сенсі гуманізації навчання та необхідності формування у здобувачів освіти відповідального ставлення до взаємодії із суспільством.

Модельна навчальна програма «Фізика» розрахована на рекомендоване Типовими освітніми програмами навчальне навантаження 2 години на тиждень у 7-х і 8-х класах та 3 години на тиждень у 9-х класах з урахуванням можливого корегування навантаження залежно від освітніх потреб контингенту та потужностей освітніх систем закладів освіти за рахунок зміни кількості резервних годин, а також годин, передбачених на виконання практикумів з виконання лабораторних (практичних) робіт, розв'язання задач, виконання проєктів тощо.

Пропонований курс ґрунтується на знаннях та компетентностях, набутих здобувачами освіти в попередніх класах, і водночас не є прив'язаним до якоїсь певної програми, підходу або концепції попереднього вивчення природничих дисциплін.

Освітня мета Головною метою курсу фізики для 7–9 класів є ознайомлення здобувачів освіти із законами природи шляхом розкриття їх фізичного змісту, створення умов і можливостей практичного втілення та застосування теоретичних знань про природу й формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, передбачених Державним стандартом. Відповідно, метою створення модельної навчальної програми «Фізика» для 7–9 класів є створення концептуальної методологічної та змістової основи й визначення результатів навчання, досягнення яких має стати сенсом одного з напрямів організації та здійснення навчального процесу освітніх закладів.

Завдання курсу Модельною програмою передбачається, що досягнення очікуваних результатів навчання буде здійснюватися шляхом використання зазначених видів навчальної діяльності, різноманітних форм і методів класної а також позакласної роботи (зокрема підготовки проєктів, технічної творчості тощо).

Головним очікуванням результатом вивчення фізики у 7–9 класах має стати формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, які б лягли в основу подальшого успішного навчання молодих людей та їх життєдіяльності в цілому.

Структура курсу У цілому послідовність вивчення питань курсу фізики визначається підходами, побудованими на принципах історизму та науковості, а глибина їх розгляду, охоплення взаємопов'язаності та взаємопроникнення різних змістових аспектів визначаються принципами доступності, наступності, цілісності, зв'язку теорії і практики тощо. Теми, пропонувані до вивчення, є досить об'ємними та розгалуженими, із широким спектром практичного застосування набутих знань, можливістю здійснення висновків та узагальнень. Відповідно кількість тем, що вивчаються протягом року, є невеликою, але при цьому кожна тема дозволяє використати велику кількість видів навчальної діяльності, тісно поєднаних змістом та логікою наукового пізнання.

Реалізація модельної навчальної програми «Фізика» безумовно передбачає втілення «Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти)». Шляхи та методи її реалізації мають відповідати інтересам та пізнавальним потребам здобувачів освіти, урахувати особливості функціонування педагогічних і методичних систем конкретних закладів освіти, наявність освітніх ресурсів, затребуваність відповідних видів навчальної діяльності і втілюватися у конкретних навчальних програмах. У модельній навчальній програмі «Фізика» для учнів і учениць 7–9 класів компетентнісний потенціал втілюється через детальний опис очікуваних результатів навчання, зміст якого може бути уточненим у конкретних навчальних програмах.

Модельною навчальною програмою визначається перелік та описується зміст ключових компетентностей, які мають набути здобувачі освіти в результаті навчання. Модельна програма ґрунтується на компетентнісному потенціалі природничої освітньої галузі, визначеному в Додатку 9 до Державного стандарту базової середньої освіти.

5.12. Модельна навчальна програма «Хімія 7-9 класи»

Модельну навчальну програму (далі – МНП) «Хімія. 7–9 класи» розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 (далі – Державний стандарт). Вона ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах (п. 4 Державного стандарту):

- повага до особистості учня / учениці й визнання пріоритету його / її інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети й організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу й наполегливості;
- забезпечення рівного доступу кожного учня / кожної учениці до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників / учасниць освітнього процесу;
- дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників / учасниць освітнього процесу й організації всіх видів навчальної діяльності;
- становлення вільної особистості учня/учениці, підтримання його/її самостійності, підприємливості й ініціативності, розвиток критичного мислення і впевненості в собі;

- формування культури здорового способу життя учня/учениці, створення умов для забезпечення його / її гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;
- створення освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації 3 учасників / учасниць освітнього процесу;
- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів / учениць між собою і з дорослими;
- формування в учнів / учениць активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови;
- плекання в учнів / учениць любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Мета навчання хімії на рівні базової середньої освіти суголосна окресленим у Державному стандарті цілям базової середньої освіти та природничої освітньої галузі. Реалізація пропонованого курсу в межах циклу предметного навчання базової середньої освіти має сприяти розвитку засобами навчального предмета «Хімія» природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів / учениць, вихованню компетентних і відповідальних особистостей, які шанують себе, родину, суспільство, довкілля, національні та культурні цінності українського народу, дбають про них, можуть свідомо, самостійно і/або в співпраці, здобувати й застосовувати хімічні знання і набутий досвід для:

- розв'язання навчальних і життєвих проблем,
- обирання відповідно до своїх інтересів і здібностей напряму подальшого навчання і/або здобуття професії,
- досягнення Цілей сталого розвитку в Україні та світі,
- опанування нової грамотності.

5.13. Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5-6 клас»

Курс «Вступ до історії країни та громадянської освіти» реалізує вимоги до обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти.

До особливостей курсу належать:

- 1) пропедевтичний характер – ознайомлення учнів учениць зі світом шкільної історії та основами історичного процесу, ознайомлення з методами дослідження історії;
- 2) інтегрований характер – ознайомлення з історичним процесом відбувається на основі органічного поєднання епізодів всесвітньої історії та історії країни;
- 3) технологічний підхід до вивчення – пропонується вивчення історії шляхом реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі.

Головною метою курсу є зацікавлення учнів шкільною історією, ознайомлення з методами, технологіями та інструментарієм історичних досліджень; розвиток критичного мислення та медіаграмотності; формування розуміння сталості історичного процесу, органічної взаємодії загальнолюдського, національного та особистісного поступу; формування розуміння цінності людини, її ідентичності, прав людини, принципів взаємодії людей в спільнотах на різних історичних етапах; формування культури життя в мультикультурному суспільстві, навичок конструктивної взаємодії в суспільстві для забезпечення сталого розвитку; формування особистості патріота країни з активною громадянською позицією.

Основними завданнями курсу є:

- сформувати у здобувачів освіти розуміння історії як науки;
- познайомити учнів із цікавими епізодами історії країни та світу;
- спонукати до дослідження історії родини та рідного краю;
- засобами історії формувати компетентності загальні уміння учитися упродовж життя, громадянська та соціальна компетентність, обізнаність у сфері культури тощо ; предметні хронологічна, просторова, інформаційна тощо;
- розвивати історико-хронологічне, геопросторове, критичне, системне мислення;

– розвивати пізнавальний інтерес здобувачів освіти до історії через створення умов для активної взаємодії між вчителем/учителькою і учнями/ученицями, для виконання учнями/ученицями творчих, практичних завдань;

– сприяти формуванню фундаментальних цінностей сучасного світу, а саме — демократії, свободи, поваги до прав людини, потреби гармонії людини з природою.

Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за темами вимог до очікуваних результатів навчання учнів. Вони розкриті в орієнтирах для оцінювання згідно з Додатком 1 до Державного стандарту базової середньої освіти. Пропонований авторами зміст навчального предмета є основою для досягнення очікуваних результатів навчання.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на реалізацію компетентнісного потенціалу громадянської та історичної освітньої галузі, визначеного у Додатку 17 до Державного стандарту базової середньої освіти.

Автори рекомендують для ефективної роботи над досягненням очікуваних результатів навчання йти шляхом реалізації діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів в організації пізнавальної діяльності учнів. Застосовувати дослідницькі, проєктні, інтерактивні, дискусійні методи організації освітнього процесу.

У програмі автори також пропонують види навчальної діяльності для досягнення очікуваних результатів навчання учнів. Перелік видів навчальної діяльності є рекомендованим і жодним чином не обмежує вибір вчителя/вчительки в організації освітнього процесу для здобувачів освіти.

Керуючись принципами академічної свободи, вчитель/учителька може визначати конкретні форми та методи роботи, види пізнавальних завдань та необхідний час для досягнення очікуваних результатів навчання, зберігаючи загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу.

5.14. Модельна навчальна програма «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас»

Інтегрований курс «Історія України. Всесвітня історія» реалізує вимоги до обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі. Його особливостями є: 1) інтегрований характер — давня історія України вивчається як складова всесвітньої історії; 2) вивчення історичного матеріалу здійснюється системно в широких хронологічних межах — від появи первісних людей до падіння Західної Римської імперії.

Подана програма є продовженням курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти». Адаптаційний цикл (5 клас).

Головною метою курсу є розвиток особистості учня/учениці через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими й локальними процесами; формування ідентичності громадянина України. Сформувані в учнів/учениць основи критичного мислення та особистісного ставлення до історичних подій. Програма курсу спрямована на формування загальних і предметних компетентностей.

Основними завданнями курсу є:

- сформувати у здобувачів освіти розуміння цивілізаційної значущості періоду Стародавнього світу в історії України, Європи та світу в цілому, античної цивілізації як основи для подальшого розвитку європейських суспільств;

- засобами історії формувати певні компетентності: загальні (уміння учитися упродовж життя, громадянська та соціальна компетентність, обізнаність у сфері культури тощо); предметні (хронологічна, просторова, інформаційна тощо);

розвивати пізнавальний інтерес здобувачів освіти до історії Стародавнього світу через створення умов для активної взаємодії між вчителем/учителькою і учнями/ученицями для виконання учнями/ученицями творчих, практичних завдань;

- сприяти формуванню фундаментальних цінностей сучасного світу, а саме — демократії, свободи, поваги до прав людини сприяти розумінню необхідності збалансованого розвитку людства.

- сприяти розумінню необхідності збалансованого розвитку людства.

5.15. Модельна навчальна програма «Історія України 7-9 класи»

Навчальний предмет «Історія України» спрямований на реалізацію визначених Державним стандартом базової середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 30

вересня 2020 р. № 898) в громадянській та історичній галузі освіти цілей, зокрема — формування вільної, творчої та відповідальної особистості, спосіб мислення і дій якої базується на усвідомленні загальнолюдських та національних цінностей; патріота України та прихильника її демократичного устрою; людини, яка шанобливо ставиться до родини, суспільства та навколишнього природного середовища; поважає права і свободи людини; зберігає українські національні традиції та водночас поважає культуру, звичаї, традиції інших народів, толерантно ставиться до різних суспільних поглядів, релігій та їх носіїв, якщо це не вступає в протиріччя із загальнолюдськими цінностями.

Навчання історії України спрямоване на реалізацію загальної мети базової загальної освіти, яка полягає в розвитку природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формуванні необхідних для їх соціалізації та громадянської активності компетентностей, свідомому виборі подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовженні навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, вихованні відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Метою навчального предмету «Історія України» у 7–9 класах є розвиток особистості учня/учениці через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів історії України в 7–9 класах передбачають, що учениця/учень:

- мислить історико-хронологічно, орієнтується в історичному часі, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, визначає сутність суспільних змін в історії;
- мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього природного середовища;
- мислить критично, працює з різними джерелами інформації та формулює історично обґрунтовані запитання;
- мислить системно, виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їх інтерпретації;
- усвідомлює власну гідність, реалізує власні права і свободи, поважає права і гідність інших осіб, виявляє толерантність, протидіє проявам дискримінації;
- дотримується демократичних принципів, конструктивно взаємодіє з іншими особами, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством, долучається до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем, усвідомлює необхідність утвердження верховенства права і дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства;
- дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні, науковій та іншій творчій діяльності. Дана програма складена з урахуванням положень Навчальної програми з історії України для 7-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України № 698 від 03 серпня 2022 р.)

5.16. Модельна навчальна програма «Всесвітня історія 7-9 класи»

Навчальний предмет «Всесвітня історія» спрямований на реалізацію визначених Державним стандартом базової середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898) в громадянській та історичній галузі освіти цілей, зокрема — формування вільної, творчої та відповідальної особистості, спосіб мислення і дій якої базується на усвідомленні загальнолюдських та національних цінностей; патріота України та прихильника її демократичного устрою; людини, яка шанобливо ставиться до родини, суспільства та навколишнього природного середовища; поважає права і свободи людини; зберігає українські національні традиції та водночас поважає культуру, звичаї, традиції інших

народів, толерантно ставиться до різних суспільних поглядів, релігій та їх носіїв, якщо це не вступає в протиріччя із загальнолюдськими цінностями.

Завданням навчального предмету «Всесвітня історія» у 7–9 класах є розвиток особистості учня/учениці через розуміння причинно-наслідкових зв'язків між історичними подіями та явищами, сприйняття взаємозв'язку української та всесвітньої історії, усвідомлення уроків історії та *«людського виміру»* історичних процесів. Беручи до уваги різні оцінки подій минулого, учні та учениці під час навчання мають виробляти *українське бачення всесвітньої історії* часів Середньовіччя та Нової доби і розуміти вплив минулого на сучасні суспільно-політичні, економічні, духовні процеси сьогодення й майбутнього.

5.17. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)»

Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут». 5-6 класи інтегрований курс » далі Програма розроблена на підставі Державного стандарту базової середньої освіти 2020 р. з урахуванням Державного стандарту початкової освіти 2012 р. та відповідно до положень «Концепції Нової української школи» 2016 р. .

Метою інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» як складника соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистості учнів учениць, яка здатна до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту.

Для реалізації означеної мети під час розробки Програми були виокремлені такі завдання предмета:

- виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до особистого здоров'я, безпеки, добробуту, ціннісного ставлення до здорового способу життя;
- формування уміння визначати альтернативи і ризики, прогнозувати наслідки, ухвалювати рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я і добробуту;
- розвиток уміння вчитися, потреби самопізнання як засобу підвищення рівня добробуту і збереження здоров'я;
- сприяння індивідуальному розвитку підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача.

Навчальний предмет «Здоров'я, безпека, добробут» є логічним продовженням інтегрованого пропедевтичного курсу «Я досліджую світ» у початковій школі, який у 5–9 класах реалізується в окремих предметах.

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Питання, що розглядаються у 5–6 класах, будуть детальніше вивчатися. Такий підхід забезпечуватиме поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізацію, повторення, закріплення, що сприятиме формуванню комплексу ключових компетентностей, який визначений у Додатку 15 Державного стандарту базової середньої освіти, та забезпечуватиме формування відповідних умінь, ставлень, базових знань.

У результаті опанування навчальної програми засвоюються основні категорії і поняття предмета, такі, що складають логічну частину базових знань освітньої галузі.

Основною ідеєю концепції побудови програми в адаптаційному циклі базової середньої освіти 5–6 класи є поступальний рух дитини через призму особистісного виміру від внутрішнього «Я» до гармонійної та безпечної взаємодії з навколишнім світом, побудови взаємин у спільноті та суспільстві у цілому.

Зміст інтегрованого курсу структурований таким чином, щоб зберегти наступність і послідовність вивчення тем від 5 до 6 класу, врахувати міжпредметні з іншими предметами соціальної та здоров'язбережувальної галузі, міжгалузеві зв'язки з природничою, громадянською та історичною, мовно-літературною, математичною, інформатичною, технологічною галузями. кожній змістовій лінії виділені основні теми, які уточнюються підтемами. Обсяг, глибина й науковість їх розкриття, організація освітньої діяльності

змінюються в кожному класі відповідно до зростаючих пізнавальних і психолого-вікових особливостей здобувачів освіти.

Розподіл годин у програмі є орієнтовним. За необхідності і виходячи з наявних умов навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення та потреб здобувачів освіти, учитель або автор навчальної літератури може самостійно змінювати обсяг годин, відведених програмою на вивчення окремого розділу, у тому числі змінювати порядок вивчення розділів, тем. Учитель може пропонувати власну тематику для обговорення, бесід, досліджень, проєктів, акцій, практичних і творчих завдань, зокрема й тих, що підлягають обов'язковому оцінюванню.

Зміст програми бажано розкривати через навчальну-пізнавальну діяльність, через роботу з різними джерелами інформації, проєктно-дослідну діяльність. Перевагу необхідно віддавати інтерактивним, творчим багатоваріантивним формам видам діяльності, що ґрунтуються на активній співпраці всіх учасників освітнього процесу, наприклад роботі в групах, обговоренні, мозкових штурмах, розробці концептуальних карт, сюжетно-рольових іграх, екскурсіях, моделюванні розв'язання проблеми тощо.

У рубриці «Види навчальної діяльності» вказано орієнтовний перелік видів навчальної діяльності, які сприяють формуванню ключових умінь і навичок щодо здоров'я, безпеки та добробуту.

Провідний принцип інтегрованого курсу – «навчання через дію». Щоб цього досягти на заняттях, необхідно

- створити невимушену атмосферу спілкування, змінити роль учителя задля активізації самостійної діяльності здобувачів освіти;
- віддавати перевагу інтерактивним діяльнісним формам і методам навчання дослідження, проєктування, моделювання, аналіз ситуацій, сюжетно-рольова гра, командна робота тощо;
- розвивати уміння працювати з інформацією пошук, перевірка, аналіз, інтерпретація, переформатування, оцінювання, подання, зберігання тощо, зокрема на цих рівнях пристроях;
- використовувати навчання за технологією «проблемне навчання», «перевернутого класу», що передбачає самостійне опрацювання нового навчального матеріалу учнями і практичне його закріплення на заняттях;
- реалізовувати STEM-проєкти, які сприяють формуванню у здобувачів цілісного, системного світогляду та розвитку ключових компетентностей;
- проводити заняття на природі, вивчати правила та інструкції, використовуючи реальні об'єкти, артефакти, тренажери, симулятори тощо;
- сприяти розвитку творчості, ініціативності, підприємливості, відповідальності за власну справу та результат.

Оволодіння здобувачами освіти ключовими компетентностями буде більш результативним за умови підтримки з боку батьків чи опікунів, тісної співпраці з батьківською громадою та їх активної участі у формуванні й розвитку сприятливого здоров'язбережувального освітнього середовища. Зв'язку із цим актуальною є багаторівнева і багатокомпонентна співпраця педагогічного колективу, дорослих і батьківської громади на засадах партнерства.

Виконання деяких вправ навчальної діяльності спільно з дорослими вдома буде сприяти підвищенню дорадчої ролі батьків і опікунів, розвитку відкритості та зворотного зв'язку між школою та родиною, підвищенню рівня здоров'язбережувальної компетентності членів сім'ї, переконанню щодо сучасності та якості системи освіти з інтегрованого курсу, підвищенню значимості громади в управлінні життя суспільства з питань здоров'я, безпеки та добробуту.

Модельна навчальна програма предмета «Громадянська освіта» для 6-9 класів. Освітня галузь: громадянська та історична для закладів загальної середньої освіти розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти, яким визначено мету громадянської та історичної освітньої галузі — розвиток особистості учня через осмислення минулого й сучасності та зв'язку між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної

громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції. Для забезпечення відповідності програми загальноєвропейським підходам до формування змісту громадянської освіти у пропонованій програмі враховані положення та ідеї, викладені у таких документах як Глобальні цілі ООН, Декларація ООН з освіти та виховання в галузі прав людини, Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини, Рамка компетентностей для культури демократії Ради Європи, Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». Предмет «Громадянська освіта» охоплює два цикли середньої освіти: адаптаційний (6 клас) та базовий предметний (7-9 класи), що визначає особливості структури і змісту відповідних курсів. Курс 6 класу, що належить до адаптаційного циклу, продовжує період пристосування дитини до нових умов і вимог освітнього середовища, пов'язаних з її переходом із початкової до базової ланки освіти. Це обумовлює потребу врахування психолого-педагогічних особливостей молодших підлітків, певну елементарність змісту курсу й тих вимог, які висуваються до обов'язкових результатів навчання учнів. Щодо курсів 7-9 класів, то вимоги базового предметного циклу середньої освіти потребують врахування у змісті програми та організації освітнього процесу психологопедагогічних особливостей дітей 13–15 років, рівня їхніх громадянських знань і розвитку предметних та міжпредметних умінь, урізноманітнення видів навчальної діяльності, що відображено в обов'язкових результатах навчання учнів за Державним стандартом базової середньої освіти.

З огляду на вищезазначене, метою навчання предмета «Громадянська освіта», узгодженою з метою освітньої галузі, є формування національної і громадянської ідентичності, патріотизму, почуття власної гідності, активної громадянської позиції, відданості цінностям українського народу, Європейського Союзу й інших демократичних країн, прихильності ідеям миру, демократії, прав і свобод людини й громадянина, доброчесності та соціальної відповідальності, готовності брати участь у розв'язанні локальних, національних і глобальних проблем у межах спільнот, до яких вони належать, з повагою до розмаїття, культурних відмінностей, інклюзії та принципів сталого розвитку.

Завданнями предмета, спрямованими на досягнення мети, є: усвідомлення учнівством власної громадянської та національної ідентичностей, приналежності до української держави та української нації як самобутньої спільноти, здатності виявляти громадянську стійкість, патріотизм і відданість Україні; оволодіння основами знань про принципи й цінності громадянського суспільства, життєдіяльність людини в ньому, роль і функції демократичної держави, можливості, форми й способи впливу громадян на суспільне життя і політику держави; набуття вмінь і навичок, формування поглядів і цінностей, інших особистих якостей, пов'язаних з ідеями демократії, верховенством права, справедливості, рівності, прав людини, культури миру, добробуту; прихильності до ідей Європейського Союзу, відповідального ставлення до довкілля на основі принципів сталого розвитку; формування в учнівства громадянської та соціальної активності, відповідальності, активної громадянської позиції, здатності до колективної діяльності й прийняття спільних рішень; досвіду громадянських дій; шанобливого і толерантного ставлення до культури і традицій інших народів; розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь учнів, реалізація вимог до обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. За умови опанування програми, навчальних матеріалів, достатньої самостійної роботи наприкінці предметного циклу учень зможе: усвідомлено формулювати, аргументовано висловлювати і обґрунтовувати власну громадянську позицію у ході обговорень, дискусій і дебатів, в письмових та усних повідомленнях; характеризувати функції демократичної держави та її інституцій, способи впливу громадян на політику держави, орієнтуватися в питаннях конституційного (зокрема виборчого) права, послуговуватися принципами демократичного суспільства та поділяти його цінності; розпізнавати порушення прав і свобод людини, дотримуватися принципів демократії, поваги до гідності інших осіб та верховенства права; виявляти готовність відстоювати власні права і свободи, застосовувати навички самоорганізації, критичного мислення, медіаграмотності для забезпечення справедливості; ідентифікувати себе та інших як унікальних особистостей,

громадян, членів спільноти, які живуть в умовах демократії, базуються у своєму спілкуванні на принципах поваги, вмінні слухати та аргументовано суперечити, взаємодіяти заради благодійних та волонтерських цілей, створення академічно доброчесного контенту та сталого розвитку; брати активну участь у житті класу, освітнього закладу, громади, виявляючи ініціативу або долучаючись до спільних проєктів, громадських ініціатив, волонтерських та/або соціальних акцій; конструктивно взаємодіяти з іншими представниками спільноти: працювати у команді, враховувати думку інших, вирішувати конфлікти мирно; пошановувати культурне різноманіття, традиції інших народів, дотримуватись принципів толерантності, рівності та інклюзії у спілкуванні й спільній діяльності, демонструвати неприйняття дискримінації, нетерпимості й несправедливості; аналізувати ситуації, пропонувати шляхи розв'язання проблем різного рівня (у межах освітнього закладу, місцевої громади, країни), керуватися в своїй поведінці принципами сталого розвитку та громадянської відповідальності; застосовувати знання й уміння для безпечної взаємодії в інтернеті, ідентифікувати фейки, протидіяти маніпуляціям, розпізнавати правдиву інформацію й поширювати її в соціальних медіа.

Особливості змісту і структури предмета Розвиток громадянського суспільства та демократії в Україні, послідовна інтеграція України в систему демократичних європейських і світових цінностей потребує формування в учнів знань, умінь, навичок, ставлень і цінностей, необхідних для підтримки, захисту й просування цих ідей, розвитку громадянськості як інтегрованої риси особистості. Зміст предмета «Громадянська освіта» побудовано на основі міждисциплінарної інтеграції знань з політології, соціології, соціальної психології, культурології, права тощо. Цей зміст покликаний надати учням цілеспрямований і змістовний навчальний досвід, який відображатиме сучасні реалії життя українського суспільства і сприятиме розвитку відповідних якостей і компетентностей особистості. В основі модельної навчальної програми закладені такі цінності й пріоритети: акцент на формуванні національної і громадянської ідентичностей учнів; розвиток в учнів рис активної особистості, досвіду демократичної поведінки й участі, навичок ефективного спілкування; увиразнення у змісті принципів і цінностей громадянського суспільства, ролі і функцій демократичної держави, можливостей і здатностей громадян впливати на суспільне життя і політику держави; формування в учнів громадянських цінностей, ставлень, установок: загальнолюдських (справедливість, гідність, терпимість до людей, повага до батьків, бережливе ставлення до природи тощо); демократичних у громадянському суспільстві (поцінювання багатоманітності світу, шанування прав і свобод, повага до гідності людини, вимогливе ставлення до органів влади, активна громадянська позиція, здатність жити разом, міжкультурне взаєморозуміння, толерантність, відданість культурі миру, збереження й захист довкілля тощо); національних (громадянська стійкість, віра в духовні сили народу та його майбутнє, повага до національної історії, культури, мови тощо). Означеним пріоритетам відповідає структура предмета та його зміст. Він передбачає поглиблення поняттєвого апарату учнів щодо таких категорій як «демократія», «демократична держава», «права і свободи людини та громадянина в Україні» тощо та ознайомлення учнів з новими поняттями як-от «громадянська і соціальна відповідальність», «громадянська та соціальна активність» та ін.

Навчальний матеріал предмета враховує реалії українського суспільного життя, засади та розвиток демократії в Україні, особливості життя українського суспільства в умовах війни і повоєнного часу. З огляду на 17 навчальних годин, відведених на вивчення кожного курсу в межах предмета, його зміст мінімізовано з урахуванням вікових особливостей учнів та сучасних освітніх викликів. У програмі закладено чіткі орієнтири для оцінювання результатів навчання учнів, що вможливило активізацію їхньої пізнавальної діяльності й усуває їхнє перевантаження. Логіка побудови навчального матеріалу зберігає наступність з предметами/курсами громадянської та історичної освітньої галузі 5-6 класів, враховує внутрішньогалузеві та міжгалузеві зв'язки (з соціальною та здоров'язбережувальною, мовно-літературною, інформатичною та ін. освітніми галузями), що відображено в змісті та очікуваних результатах навчання. Кожен з пропонованих курсів структурований за чотирма частинами, об'єднаними змістовими лініями, що є важливим для послідовного і системного навчання громадянської освіти. Це дає змогу логічно та поступово розвивати знання, навички

та цінності учнів, уникаючи дублювання навчального матеріалу та/або прогалин у ньому. Означений підхід забезпечує цілісність предмета, взаємозв'язок між окремими темами, що сприяє глибшому розумінню його учнями. Єдині змістові лінії спрямовані на рівномірний розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь учнів, забезпечують поступовий перехід між курсами, допомагають вчителям ефективно планувати навчальний процес, будувати нові теми на основі вже засвоєних, сприяють кращому орієнтуванню учнів у навчальному матеріалі.

Етика. 5-6 класи Освітня галузь: соціальна та здоров'язбережувальна (частково громадянська та історична (питання взаємин в оточенні, спільноті, суспільстві)). Пропонована модельна навчальна програма – це комплексний освітній документ, який у 5–6 класах реалізовує наступність між початковою і базовою середньою освітою у вигляді предмета «Етика» й закладає основу для подальшого інтегрування предметів соціальної та здоров'язбережувальної галузі Державного стандарту базової середньої освіти. Етика як шкільний предмет у 5–6 класах сприяє усвідомленню учнем/ученицею важливих аспектів людських взаємовідносин у родині, найближчому оточенні, колективі, спільноті, у різних ситуаціях реального життя, дає можливість зрозуміти суть і природу духовних цінностей, їх роль у здійсненні кожною людиною морального вибору, розв'язанні життєвих проблем. Як людина і громадянин учень/учениця постійно зіштовхуються зі складними етичними питаннями, на які немає простих відповідей. Вже в молодшому підлітковому віці діти починають розуміти недосконалість світу й самих себе, вчать оцінювати себе та інших із позицій моралі, міркують над поняттями добра і зла, справедливості й гідності. Знайомство учнів на уроках етики з різними поглядами на життя, різними життєвими позиціями створює для них можливість формування власної філософії життя, життєвої позиції для самореалізації сьогодні та планування майбутнього. Метою навчання «Етики» як складника соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток доброчесної, відповідальної та вираженої поведінки, що відповідає моральним цінностям і орієнтирам особистості, формування в учня/учениці навичок гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії та спілкування, морального ставлення до інших. Завдання навчального предмета реалізують вимоги до обов'язкових результатів навчання соціальної та здоров'язбережувальної галузі, зазначені у додатку 16 Державного стандарту базової середньої освіти, які передбачають, що учень/учениця здатні: - застосовувати знання про людину, її здоров'я, взаємини з іншими та добробут, відповідально ставитись до власної поведінки у спілкуванні з оточуючими, турбуватись про безпеку в комунікації, уникати факторів ризику для власного і суспільного життя, добробуту; - будувати гармонійні взаємини з оточуючими на основі моральних цінностей, проявляти дружність, ввічливість, повагу та чуйність, толерантність та милосердя в поведінці та стосунках; - приймати обґрунтовані рішення для налагодження стосунків з іншими і добробуту, аргументувати власний ціннісний вибір щодо взаємин з оточенням і вчинків у різних життєвих ситуаціях; - аналізувати й оцінювати себе, власну поведінку і поведінку та вчинки інших людей, визначаючи альтернативи та прогнозуючи наслідки, на основі критеріїв моралі та безпеки, контролювати та регулювати свої почуття та емоції. Компетентнісний потенціал освітньої галузі, визначений у додатку 15 Державного стандарту базової середньої освіти, реалізовуватиметься через розвиток ключових компетентностей, сформованих умінь, ставлень, базових знань. У результаті опанування «Етики» учні мають засвоїти основні категорії та поняття предмета, що становлять логічну частину базових знань освітньої галузі. Кількість годин відповідає рекомендованому навчальному часу, визначеному Типовою освітньою програмою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5–9 класів закладів

загальної середньої освіти». Пріоритети змісту і структура програми Програмою передбачено вивчення предмета в адаптаційному циклі базової середньої освіти (5–6 класи). Основною ідеєю концепції побудови програми є поступальний рух дитини від особистісного виміру внутрішнього світу до гармонійної взаємодії з іншими і взаємин у спільноті та суспільстві в цілому. У п'ятому класі починається розгляд важливих етичних категорій: особистість, мораль, гідність, честь тощо. Основну увагу зосереджено на зовнішніх проявах людської культури, як-от вихованість, правила спілкування, керування емоціями тощо. У шостому класі продовжується і поглиблюється опрацювання учнями основних понять етики, що створюють цілісну картину людського буття в його моральному вимірі.

Ця частина предмета спрямована більшою мірою на формування внутрішнього світу учнів, їхньої глибинної духовної культури, усвідомлення національних та загальнолюдських цінностей. Логіка навчального матеріалу структурована таким чином, щоб зберегти наступність і послідовність вивчення тем від 5 до 6 класу, врахувати міжпредметні (з іншими предметами та курсами соціальної та здоров'язбережувальної галузі) та міжгалузеві зв'язки (з громадянською та історичною, мовно-літературною освітніми галузями). Наступність у навчанні «Етики» зберігається також у вимогах програми до очікуваних результатів навчання. Зміст навчального предмета розподілений на 8 розділів, що містять перелік сюжетів, опанування яких дозволить досягти очікуваних результатів. Учителі, орієнтуючись на вимоги щодо очікуваних результатів, мають змогу самостійно визначати назву теми, кількість годин і перелік питань до кожного уроку, залежно від умов організації освітнього процесу, пізнавальних можливостей окремих учнів, класу та індивідуального підходу до викладання. У межах загальної річної кількості годин учитель може самостійно визначати і час для роботи над кожним розділом програми, не порушуючи повноти завдань, визначених як результати і зміст навчання. Спільними для 5 та 6 класів є основні види навчальної діяльності учнів. Адже постійне залучення учнів у активну різноманітну діяльність може забезпечити реальне досягнення планованих у програмі результатів.

Учитель, організуючи освітній процес, може диференціювати/ускладнювати кожний із запропонованих видів діяльності, зменшуючи допомогу учням аж до їхньої повної самостійності, та ускладнюючи завдання шляхом висування вимог оперувати більшим обсягом інформації чи складнішими способами діяльності. З урахуванням теми уроку в освітній процес доцільно включати такі види діяльності учнів: - пошукові завдання: пошук учнями інформації в різних джерелах (підручнику, довідниках, інтернет-джерелах тощо), систематизація, оцінювання якості та достовірності інформації; - творчі завдання: створення, синтез, розв'язання проблем і ситуацій на основі набутих знань і вмінь, оцінка прикладів власної поведінки та поведінки інших людей відповідно до моральних вимог і правил, моделювання ситуацій та діалогів морально-етичного змісту та визначення шляхів їх розв'язання; рольові та інші ігри на застосування набутих знань і умінь; - відкриті та спірні запитання, що виносяться на обговорення та дискусії: стимулювання висловлення учнями власних суджень щодо певних вчинків, поведінкових моделей, добір аргументів для захисту власної позиції, участь в обговоренні з дотриманням правил дискутування, діалоги з переконанням інших; - індивідуальні/групові проєкти: планування власної діяльності на певний проміжок часу, планування співпраці з іншими у проєкті, дослідницька діяльність, співпраця з реалізації проєкту та досягнення результатів, презентація результатів проєкту. Водночас запропоновані програмою зміст предмета та види навчальної діяльності жодним чином не обмежують автономію і творчість учителя, оскільки виступають своєрідним орієнтиром та можливим варіантом навчання учнів «Етики». Програмові положення лише застерігають від одноманітності в організації діяльності учнів, небажаної монологічності й однотипності їхньої

діяльності. Уроки етики можуть бути схожі на дослідницьку лабораторію, дискусійний клуб, де кожний учень має змогу індивідуально чи в групі дослідити ті чи інші проблеми, висловитися, поміркувати вголос, поділитися враженнями та власним досвідом. Варто якнайширше залучати життєвий досвід учнів, спонукаючи їх до активного спілкування з родиною та оточенням. Один-два уроки з предмета у навчальному році можна проводити як родинні/шкільні свята, де діти не просто демонструють власні досягнення в царині етики, а спілкуються зі своїми батьками/представниками родини та представниками сімей однокласників, учителями, запрошеними особами. Це відкриває перспективу позаурочної діяльності учнів, наприклад, у реалізації групових проєктів. Розподіл навчального матеріалу між розділами програми є орієнтовним. Учитель може вносити власні корективи щодо цього в межах предмета. Шляхи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу з предмета - Уявлення про цінності, що засвоюють учні, не ґрунтується лише на авторитеті вчителя чи автора підручника.

Учителеві не слід вчити учнів брати на віру певний погляд на життя – варто допомогти їм самостійно знайти основи для розбудови щасливого і повноцінного життя. Етичні категорії і поняття мають обговорюватись на найбільш зрозумілих і близьких учням етичних прикладах українських реалій, ситуаціях життя найближчого оточення, зокрема, пропонуваніх у підручнику. Зміст предмета орієнтований на формування в учнів національних та загальнолюдських цінностей. У навчанні предмета особливого значення слід надавати розвитку вмінь учня/учениці робити моральний вибір, формулювати, пояснювати й обґрунтовувати власну позицію і поведінку та позицію інших людей. Тому всі важливі питання і поняття «Етики» обов'язково мають обговорюватись у процесі вільної і відкритої інтерактивної комунікації за участі всіх учнів класу, які мають можливість порівнювати свою точку зору як з думкою учителя, так і однокласників. Отже, особливостями організації освітнього процесу з «Етики» є: - послідовне відпрацювання на уроках навичок учнів розв'язувати ситуації спілкування і взаємодії, моделюючи продуктивну етичну поведінку, стимулювання учнів використовувати набуті навички у житті; - системне застосування технологій інтерактивного навчання, розвитку критичного мислення, проєктної діяльності; - створення позитивної атмосфери навчання та ефективного освітнього середовища. Учителям етики, адміністрації закладу варто звернути увагу на те, що освітній заклад здійснює процес спрямованої соціалізації учня/учениці, тому певною мірою відповідає за їхній моральний і соціальний розвиток. Навчання учнів буде більш успішним за умови панування в освітньому закладі демократичної атмосфери та правил поведінки, стосунків учасників освітнього процесу, побудованих на етичних началах, рівноправних партнерських відносинах і взаємоповазі.

Модельна навчальна програма з підприємництва і фінансової грамотності для 8–9 класів закладів загальної середньої освіти побудована відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (далі — ДС), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 і Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 року № 235. Програма спрямована на реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом для всіх освітніх галузей — мовнолітературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізичної культури. Така багатогранність зумовлена тим, що вимоги до обов'язкових результатів навчання визначено на основі компетентнісного підходу, а компетентність «Підприємливість і фінансова грамотність» є ключовою для всіх освітніх галузей. Мета й завдання навчального предмета Інтегрований курс «Підприємництво і фінансова грамотність» належить до другого циклу

базової середньої освіти — базового предметного навчання — і є новим обов'язковим навчальним предметом. Він розрахований на навчальне навантаження 0,5 год на тиждень у 8-му класі та 1 год на тиждень у 9-му класі. Метою предмета є формування вмінь учнів інтегрувати набуті знання з математики, інформатики, економіки, права тощо для розв'язування життєвих проблем, пов'язаних з безпечним забезпеченням власного і суспільного добробуту. Інтегрований курс є пропедевтичним і формує дослідницькі компетенції, необхідні для подальшого вивчення відповідних навчальних предметів у закладах професійно-технічної освіти та вищих навчальних закладах.

Зміст модельної програми розроблено з урахуванням вікових, загальнонавчальних і психологічних особливостей учнів. Зміст навчальних занять, методи роботи сприятимуть формуванню в учнів ініціативності, спроможності використовувати можливості та реалізовувати ідеї, умінь створювати цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності; здатності до активної участі в житті суспільства, навичок керування власним життям і кар'єрою; умінь розв'язувати проблеми; готовності брати відповідальність за прийняті рішення; здатності працювати в команді для планування й реалізації проєктів, які мають суспільну або фінансову цінність, тощо. Головною ідеєю інтегрованого курсу є виховання й розвиток в учнів інтересу до пізнання та самостійного вивчення засад сфери фінансів та підприємництва під керівництвом учителя, а не надання їм готових знань. Ця ідея реалізується на основі запровадження в навчання дослідницьких методів та систематичного вирішування різноманітних наукових та навчально-життєвих проблем. У ході цієї діяльності учні опановують відповідні знання та вміння, що в майбутньому надасть їм змогу «крокувати з часом».

Завдання предмета навчити учнів досліджувати фінансову та підприємницьку галузі, формувати знання:

- як обчислювати та грамотно розподіляти власний бюджет;
- як нараховуються пільги та субсидії на оплату житлово-комунальних послуг;
- що таке монетизація пільг і субсидій та як з урахуванням їх оплатити житлово-комунальні послуги;
- як перевірити правильність сум, зазначених у повідомленнях про оплату рахунків;
- у які проєкти вигідно вкладати гроші;
- де і як можна позичити гроші на вигідних умовах;
- як стати приватним підприємцем та створити прибуткове власне приватне підприємство тощо. Головним очікуваним результатом курсу є:
- сформованість дослідницької й навчальної компетенцій — важливих складників ключових компетентностей у галузі фінансів та підприємництва;
- розвиток критичного мислення;
- розвиток медіаграмотності;
- набуття навичок роботи з інформацією про фінанси та підприємництво.

Слід відмітити, що підприємництво і фінансова грамотність, відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти, входить у розрізі компетентності «Підприємливість та фінансова грамотність» до компетентнісного потенціалу всіх освітніх галузей: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізичної культури (додатки 1, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21 до ДС), тобто знаходить відображення в кожній освітній галузі. Хоча відповідно до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти навчальний предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» належить до соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, однак він передбачає міжпредметні зв'язки в межах усіх освітніх галузей.

Модельна програма курсу реалізує компетентнісний, дослідницький, діяльнісний, проблемно-ситуативний, особистісно орієнтований, рефлексивний та інші підходи до навчання і сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема:

- вільного володіння державною мовою та здатності спілкуватися іноземними мовами — уміння ініціювати усну, письмову та онлайн-взаємодію державною та іноземною мовами для розвитку ідеї та її реалізації, презентувати власну ідею та ініціативи зрозуміло, грамотно,

з використанням доцільних виражальних засобів, використовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій і рішень, описувати державною та іноземними мовами 4 власні вміння та компетентності стосовно варіантів кар'єри, розвитку підприємницьких і соціальних ініціатив, пояснювати значення заощадження, інвестування, запозичення, страхування тощо, обговорювати й планувати доходи та витрати за допомогою ефективних комунікативних стратегій, використовувати фінансові документи; ставлення: готовність брати відповідальність за себе та інших осіб, відповідальне ставлення до мовленнєвого вчинку, розуміння ролі комунікативних умінь, читацького досвіду для успішної самореалізації, зокрема у професійній кар'єрі та діловому середовищі, усвідомлення важливості володіння державною мовою та спілкування іноземними мовами для забезпечення добробуту й фінансового успіху, готовність обстоювати важливість збільшення доходу, ощадливості та раціонального використання коштів;

- математичної компетентності — уміння генерувати нові ідеї, аналізувати, ухвалювати оптимальні рішення, розв'язувати життєві проблеми, відстоювати свою позицію, дискутувати, використовувати різні стратегії, шукати оптимальні способи розв'язання проблемних ситуацій, будувати та досліджувати математичні моделі економічних процесів, планувати та організовувати діяльність для досягнення цілей, аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет, використовуючи математичні методи; ставлення: відповідальність та ініціативність, упевненість у собі, розуміння важливості математичних розрахунків та оцінювання ризиків;

- інформаційно-комунікаційної компетентності — уміння планувати власну і групову діяльність для проєктування і створення інформаційного продукту, ідентифікувати можливості цифрових технологій і пристроїв для створення цінностей, провадження діяльності та розвитку підприємливості, оцінювати і враховувати власні сильні й слабкі сторони у груповій та особистій діяльності, визначати можливі варіанти розв'язання проблеми й перевіряти результати засобами цифрових технологій і пристроїв, аргументовано обстоювати свою позицію, вести переговори під час провадження інформаційної діяльності, дотримуватися законодавства щодо авторського права в інформаційній діяльності, визначати сфери людської діяльності, пов'язані з інформатикою та інформаційними технологіями для вибору майбутньої професії, використовувати цифрові технології для розв'язання задач, пов'язаних із фінансовою діяльністю, приймати прості фінансові рішення на основі аналізу даних за допомогою інформаційних технологій; ставлення: відповідальність за власну діяльність і результати роботи над спільним проєктом створення інформаційного продукту, толерантність щодо інших членів групи, сприйняття помилок як поштовху для вдосконалення інформаційного продукту і власного розвитку, виявлення лідерства, ініціативності під час провадження інформаційної діяльності, прагнення до високих стандартів власної і групової діяльності під час створення інформаційного продукту, зважений підхід до оцінювання власної діяльності, що формує цифрову репутацію, розуміння ролі інтернет-технологій як засобу маркетингу і підприємницької діяльності, повага до приватної, зокрема фінансової, інформації інших осіб;

- компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій — уміння генерувати, презентувати та реалізовувати ініціативи для проєктної діяльності, ефективного використання природних ресурсів, використовувати можливості проєктної діяльності для створення цінностей (матеріальних, суспільних, культурних), прогнозувати вплив природничих наук на розвиток технологій, нових напрямів підприємницької діяльності, пояснювати значення заощадження природних ресурсів, інвестування в природоохоронну діяльність, страхування власного здоров'я і життя тощо, обчислювати економічний ефект ініціатив і діяльності, пов'язаних з реалізацією прикладних наукових рішень; ставлення: виявлення конструктивної активності, відповідальність за прийняття виважених рішень під час власної і групової діяльності, усвідомлення значення набутих компетентностей для успішної самореалізації, усвідомлення залежності добробуту й фінансового успіху від рівня оволодіння здобутками сучасної науки і техніки, відстоювання важливості ощадливого та раціонального використання природних ресурсів і продуктів їх переробки, раціонального господарювання тощо;

- ініціативності та підприємливості — уміння генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення, використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності та точності з метою вибору найкращого рішення, аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати, використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальні способи розв'язання життєвого завдання; ставлення: ініціативність, відповідальність, упевненість у собі, переконаність, що успіх команди — це й особистий успіх, позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших;

- інноваційності — уміння проектувати власну професійну діяльність відповідно до своїх здібностей, переваг і недоліків; творчо мислити, генерувати нові ідеї та ініціативи, втілювати їх у життя для поліпшення власного добробуту, розвитку суспільства і держави, формулювати цілі та завдання, розробляти плани для їх досягнення, прогнозувати і мінімізувати ризики, приймати рішення та оцінювати їх ефективність, розраховувати і раціонально використовувати ресурси, застосовувати економічні знання в повсякденному житті, розраховувати самостійно або за допомогою інших осіб вартість матеріалів, необхідних для виготовлення спроектованого виробу, оперувати грошима під час створення продукту (виробу чи послуги), розраховувати та оцінювати (у разі потреби — за допомогою інших осіб) вартість ідеї, що передбачає проектування і виготовлення виробу чи надання послуги; ставлення: виявлення ініціативності, відкритості до нових ідей, впевненості й рішучості під час реалізації власних ідей, визнання своїх талантів, здібностей, вмінь і демонстрація їх у праці й творчості, відповідальність за кінцевий результат власної і групової діяльності, усвідомлення ролі фінансів як одного з ресурсів у роботі над проектом, потреби ощадливого та ефективного використання грошей у побуті та під час організації проєктної діяльності (власної чи групової);

- навчання впродовж життя — уміння відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення визначеної мети, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності, доводити б правильність власного судження або визнавати помилковість; ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь, що відповідають сьогоденню, розуміння важливості вчитися впродовж життя, прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності;

- громадянської й соціальної компетентностей — уміння використовувати досвід пізнання історії для обрання дієвих життєвих стратегій, брати до уваги зміни в історії та суспільстві, оцінювати їх ризики та переваги для власного життя і життя спільноти, виявляти інтереси різних спільнот/груп і шукати способи їх узгодження для розв'язання проблем, планувати, організовувати, реалізовувати індивідуальні чи командні проєкти, оцінювати їх ефективність, представляти результати, характеризувати економічну політику й розвиток торгівлі, визначати їх вплив на суспільне життя, пояснювати спосіб організації національних економік та вплив економічних і фінансових процесів на функціонування суспільства; ставлення: готовність використовувати досвід історії для самопізнання та досягнення цілей сталого розвитку суспільства, зважене прийняття рішень на основі досвіду минулого та сучасного соціального життя, здатність брати на себе відповідальність за результат власної та колективної діяльності, ініціативність, відкритість до нових ідей, усвідомлення економічних та соціальних можливостей і викликів, із якими стикається суспільство, здатність приймати фінансові рішення з урахуванням можливих ризиків;

- культурної компетентності — уміння визначати цілі, планувати й досягати їх, виявляти творчу ініціативу і сприяти її реалізації, зокрема через утілення в практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); використовувати в пошуковій діяльності різні джерела інформації, працювати в команді для виконання художньотворчих завдань з урахуванням основ культурного менеджменту, знаходити мистецькі форми самовираження в креативних індустріях (економічній діяльності), пояснювати на прикладах реалізації мистецьких проєктів, фестивалів, виставок значення інвестицій у культуру, оцінювати практичне втілення мистецьких проєктів, реалізовувати мистецькі проєкти, презентувати власні надбання; ставлення: виявлення активності в процесі пізнання мистецтва, усвідомлення важливості творчої діяльності для самореалізації особистості, прагнення участі в мистецьких заходах і подіях, засудження плагіату, виявлення здатності мислити творчо,

сприйняття мистецького твору як форми самовираження людини, демонстрування готовності до партнерства у творчому процесі, самостійності й мобільності у творенні ідей та прийнятті рішень, генерування нових ідей та ініціатив, втілення їх у життя для забезпечення власного добробуту й розвитку суспільства;

- екологічної компетентності й здорового життя — уміння визначати власні слабкі й сильні сторони для проектування майбутньої професійної діяльності та власного добробуту, діяти в непередбачуваних ситуаціях, визначати мету і досягати її, прогнозувати та оцінювати ризики прийняття рішень, критично мислити, ініціювати і реалізовувати соціальні проекти, що мають культурну, комерційну або суспільну цінність, вирізняти чинники фінансового благополуччя, які мають позитивний вплив на безпеку, здоров'я і добробут (особистий, родинний, суспільний), планувати та контролювати доходи й витрати, розуміти законодавче підґрунтя економічних процесів (права та обов'язки, захист прав споживачів тощо); ставлення: усвідомлення важливості володіння інструментами планування та контролю доходів і витрат для майбутнього добробуту, розуміння важливості ощадливості та раціонального використання коштів.

5.18. Модельна навчальна програма «Технології. 5-6 класи», «Технології 7-9 класи»

Модельну навчальну програму навчального предмета «Технології» для учнів 5–6 класів розроблено відповідно до законів країни «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції Нової української школи схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів країни від 14 грудня 2016 р. № 9 -р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», на основі Державного стандарту базової середньої освіти.

Відповідно до Державного стандарту метою технологічної освітньої галузі є реалізація творчого потенціалу учня, формування критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження.

Відповідно до мети технологічної освітньої галузі **метою навчального предмету «Технології»** є ормування у здобувачів освіти життєво важливих компетентностей, необхідних у самостійному житті, розвиток творчого потенціалу, критичного мислення, духовно-моральних цінностей, реалізація здібностей та інтересів учнів у с ері проєктно-технологічної діяльності. Програмою передбачено, що необхідною умовою ормування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість.

Сучасне навчання повинно мати комплексний вплив на особистість, саме предмет «Технології» має всі необхідні для цього компоненти.

Зміст предмету передбачає ормування не лише знань і умінь, але й певних якостей, світогляду, ідейності, моральності особистості, громадянської позиції, підприємництва тощо.

Дана програма – передбачає досягнення очікуваних результатів навчального предмету; – визначає зміст і види навчальної діяльності здобувачів освіти; – ґрунтується на визначених Державним стандартом ціннісних орієнтирах; – охоплює формування ключових компетентностей. програмі визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання; коротко вказано відповідний зміст кожного навчального модуля. Причому зміст указаний таким чином, що кожний учитель учителька, які обрали цей варіант програми, легко зможе адаптувати її під особливості своєї роботи.

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентризму і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;

- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Згідно з вимогами Державного стандарту до обов'язкових результатів навчання учнів, передбачено, що учень/ учениця:

- формулює ідею та втілює задум у готовий продукт за алгоритмом проєктно-технологічної діяльності;
- творчо застосовує традиційні і сучасні технології;
- ефективно використовує техніку, технології та матеріали без заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу;
- турбується про власний побут, задоволення власних потреб та потреб інших осіб.

Крім спеціальних умінь і навичок у процесі навчання учні оволодівають загально-навчальними вміннями і навичками, які мають відношення до всіх предметів, наприклад, навичками роботи з книгами, довідниками, читання й письма, бібліографічним апаратом, раціональної організації домашньої праці, дотримання режиму дня тощо.

Структура навчальної програми розроблена модельна навчальна програма складається з чотирьох основних модулів

1. Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проєктно-технологічної діяльності.
2. Творче застосування традиційних і сучасних технологій декоративно-ужиткового мистецтва.
3. Ефективне використання техніки і матеріалів без заподіяння шкоди навколишньому середовищу.
4. Турбота про власний побут, задоволення власних потреб і потреб інших осіб.

Навчальна діяльність здобувачів освіти за цими модулями сприятиме найбільш ефективному досягненню мети предмета «Технології». Зазначена мета досягається шляхом залучення здобувачів освіти на уроках технологій до проєктної діяльності, як провідного засобу розвитку і навчання учнів, формування у них здатності до самостійного навчання, оволодіння засобами сучасних технологій, умінь конструювати власний процес пізнання і на практиці реалізувати заплановане.

Зміст програми орієнтовано на формування в учнів ключових і предметних компетентностей, які покликані наблизити процес навчання до життєвих потреб учня учениці, його інтересів та природних здібностей. Навчальний програмовий матеріал, призначений для засвоєння учнями, викладено в таблиці, що містить такі опції колонки таблиці

- очікувані результати навчання;
- зміст навчального предмета;
- види навчальної діяльності.

Очікувані результати складають основу освітніх цілей у роботі вчителя вчительки, орієнтують його її на запланований навчальний результат та мають бути досягнуті на кінець навчального року.

Вчителі мають планувати поетапну їх реалізацію при виконанні окремих проєктів. До програми додається перелік напрямів та основних технологій проєктно-технологічної діяльності учнів. Після самостійного вибору об'єкта проєктування, вчитель вчителька орієнтуючись на зміст навчального предмета середня колонка програми, визначає перелік необхідних тем для вивчення в межах обраного об'єкта, формуючи теоретичну і практичну базу знань і вмінь.

Види навчальної діяльності третя колонка покликані спрямувати вчителя/вчительку на ті види робіт, які доцільно реалізувати учням під час опанування певної теми. Це та послідовність дій, яку варто виконувати для реалізації проєктної діяльності.

Порядок опанування модулів вчитель вчителька обирає самостійно. Дана програма зорієнтована на практичну діяльність учнів. Її зміст кожен вчитель розробляє індивідуально, враховуючи матеріально-технічну базу, рівень підготовленості учнів у класі та їхні бажання. Якщо вчитель/ вчителька не має можливості проводити такі це обумовлено відсутністю кулінарної лабораторії, рекомендується створити такі умови, щоб учні мали

уявлення про способи приготування, при нагоді могли це зробити не порушуючи правил безпечної праці.

Програма побудована таким чином, що кожен вчитель вчителька має можливість обрати тему проєктної діяльності, реалізуючи 1 і більше проєктів за кожним модулем з поданого переліку, адаптуючи його на вибір до потреб учнів.

Також програмою передбачено перелік основних технологій, які вчитель вчителька може використовувати для опанування обраної проєктної діяльності.

Основна технологія не повинна повторюватись більше 2-х разів за один навчальний рік. Додаткові технології можна обирати на власний розсуд, але так, щоб це відповідало навчанню та засвоєнню нових знань та умінь, та не створювало небезпеки для здобувачів освіти.

Для груп, які не поділяються на хлопчиків дівчат, рекомендується проєктна діяльність із двома основними технологіями.

Для учнів та учениць 7-9 класів передусім важливо вивчати зміни, що відбуваються в технологіях. Відповідно, отримані знання в цій галузі мають бути гнучкими та забезпечувати широку сферу застосування; особливий акцент у програмі зроблено на практичній діяльності, яка містить методи: робота із засобами праці; дослідження дизайн-продукту; екскурсії та спостереження; проєктування; практичне оцінювання; історія розвитку технологій, новітні технології.

Сучасне навчання повинно мати комплексний вплив на особистість, саме предмет «Технології» має всі необхідні для цього компоненти. Зміст предмету передбачає формування не лише знань і вмінь, але й певних якостей, світогляду, ідейності, моральності особистості, громадянської позиції, підприємництва тощо.

Програмою передбачено отримання учнями та ученицями в процесі навчання певних знань та вмінь. Знання містять базові поняття й терміни, способи, шляхи й засоби перетворювальної діяльності, уявлення про предмет і об'єкт праці, знання основних технологій у досліджуваній сфері діяльності, розуміння нерозривності і забезпечення взаємодії пізнавальної та перетворювальної діяльності, знання економічних, соціальних і екологічних аспектів трудової діяльності людини в навколишньому світі, знання умов і засобів забезпечення безпеки практичних робіт.

5.19. Модельна навчальна програма «Інформатика. 5-6 клас» «Інформатика. 7-9 клас»

Модельна навчальна програма «Інформатика (5-6 класи)» визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів в адаптаційному циклі базової середньої освіти з інформатичної освітньої галузі, зміст курсу «Інформатика (5-6 класи)» та види навчальної діяльності учнів, які спрямовані на реалізацію зазначених результатів на основі пропонованого змісту.

Програма курсу «Інформатика 5-6 класи» відображає засадничі ідеї концепції «Нова українська школа» 2016 р. та орієнтована на реалізацію мети інформатичної освітньої галузі через окремий навчальний предмет Інформатика, охоплюючи в повному обсязі всі обов'язкові результати навчання учнів за Державним стандартом базової середньої освіти зазначеної галузі для 5-6 класів (Постанова Кабінету Міністрів країни від 30.09.2020 р. № 898).

Досягнення мети здійснюється шляхом із вивчення навчального курсу «Інформатика» із врахуванням вікових та індивідуальних особливостей розвитку й освітніх потреб учнів, на основі побудови індивідуальних освітніх траєкторій учнів 5–9 класів за циклами:

5–6 класи—адаптаційний;

7–9 класи—базове предметне навчання.

Таким чином, **метою вивчення курсу «Інформатика» в 5-6 класах є розвиток особистості учня, здатного використовувати цифрові інструменти і технології для розв'язання проблем, розвитку, творчого самовираження, забезпечення власного і суспільного добробуту, здатного критично мислити, безпечно та відповідально діяти в інформаційному суспільстві. Мета курсу досягається вирішенням завдань щодо реалізації обов'язкових результатів навчання інформатичної освітньої галузі, які передбачають, що учень/учениця:**

- знаходить, аналізує, перетворює, узагальнює, систематизує та подає дані, критично оцінює інформацію для розв'язання життєвих проблем;

- створює інформаційні продукти і програми для ефективного розв'язання задач проблем, творчого самовираження індивідуально та у співпраці з іншими особами за допомогою цифрових пристроїв чи без них;
 - усвідомлено використовує інформаційні та комунікаційні технології і цифрові інструменти для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творець та або споживач, а також самостійно опановує нові технології;
- усвідомлює наслідки використання інформаційних технологій для себе, суспільства, навколишнього природного середовища, дотримується етичних, культурних і правових норм інформаційної взаємодії.

Досягнення обов'язкових результатів навчання визначається на основі компетентнісного підходу. Компетентнісний потенціал курсу «Інформатика 5-6 класи » відповідає компетентнісному потенціалу інформатичної освітньої галузі, який полягає у розвитку на уроках інформатики всіх ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, а саме:

Вільне володіння державною мовою, наприклад, вміння висловлюватись на тему сучасних цифрових технологій з використанням відповідної термінології під час вивчення інформаційних систем та мереж; створювати цифрові інформаційні об'єкти державною мовою, вивчаючи технології опрацювання текстів та презентацій тощо;

Здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, наприклад, оперувати міжнародною термінологією у сфері інформаційних технологій під час вивчення інформаційних систем та мереж; використовувати різні програмні засоби для тлумачення слів, перевірки правопису, перекладу тексту та веб-сторінок тощо;

Математична компетентність, наприклад, створювати математичні моделі об'єктів і процесів для розв'язування задач різних предметних галузей засобами цифрових технологій під час розробки власних програмних проєктів; створювати діаграми різних типів засобами цифрових технологій для візуалізації числових даних та їх аналізу тощо;

Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, наприклад, визначати загальні фізичні принципи будови і функціонування інформаційних систем і середовищ, цифрових пристроїв під час вивчення інформаційних систем та мереж; проводити навчальні дослідження природничо-технологічного змісту та комп'ютерні експерименти, створюючи власні програмні проєкти та інформаційні продукти з візуалізацією відповідних результатів тощо;

Пріоритети викладання предмета “Інформатика 5-6 класи ” за даною модельною програмою можна визначити наступні. Визначаючи вимоги до очікуваних результатів навчання, модельна навчальна програма зорієнтована на досягнення й ширших цілей. Передусім йдеться про це рове громадянство, як здатність та спроможність брати активну, постійну та відповідальну участь у спільнотах локальних, національних, глобальних, онлайн та офлайн на різних рівнях залученості. Це передбачає грамотну та позитивну взаємодію з цифровими технологіями, які розвиваються, що вимагає постійного навчання та вдосконалення своєї компетентності. Визнаючи переваги від можливостей, які відкриваються внаслідок грамотного використання цифрових технологій та даних, потрібно усвідомлювати можливі ризики та знати шляхи їх уникнення чи мінімізації.

Надзвичайно важливими у сучасному світі є навички інфомедійної грамотності, тобто критичного сприйняття інформації та усвідомлення учнями цінності високоякісної інформації. Навички забезпечення цифрової безпеки, інформаційної та візуальної грамотності, соціальна толерантність є основою продуктивної присутності в онлайн-просторі.

STEM-освіта передбачає поєднання природничого, технологічного, інженерного та математичного компоненту у практичному та проєктному навчанні. Таким чином, окрім охоплення відповідних галузевих компетентностей, можна досягти їх інтеграції, підсиливши її інноваційними методами роботи. Інформатичним внеском у реалізацію STEM-проєктів є обчислювальне мислення, як підхід до формулювання та пошуку рішень задач таким чином, щоб до їх розв'язання залучити можливості комп'ютерних систем. Конкретні методи обчислювального мислення включають:

- декомпозицію, як вміння розбивати задачу на окремі кроки чи етапи, і зворотний процес утворення складного рішення з окремих частин;
- виявлення шаблонів, тобто схожих елементів чи їх особливостей, що дозволяє робити прогнози чи знаходити спільні рішення різних задач;
- абстрагування, тобто вміння узагальнити інформацію, необхідну для розв'язання задачі, і відкинути зайві деталі; розробку алгоритму, як покрокової стратегії розв'язання задачі. Ці поняття мають стати пріоритетом, фокусом предметної уваги на уроках інформатики, впродовж опанування учнями різних тем, від створення програмних проєктів до вивчення інформаційних систем та дослідження застосування моделювання для розв'язання задач.

Важливим акцентом викладання курсу інформатики за даною модельною програмою також є перехід від парадигми навчання вправного користувача, споживача інформаційних послуг та технологій до нової парадигми формування вмінь, які забезпечують виконання ролі їх творця, тобто від репродуктивного рівня мислення до продуктивного. Звичайно, частина уроків будуть присвячені вивченню та відпрацюванню нових навичок та технік, але кінцевою метою є надати учням можливість застосувати їх для втілення власних творчих задумів. Структура предмета “Інформатика 5-6 класи ” визначається відповідно до Типової освітньої програми, обсяг навчального навантаження для закладів із навчанням українською мовою Додаток 1 для інформатичної освітньої галузі для адаптаційного циклу 5-6 класів визначено таким чином

Навчальне навантаження для інформатичної освітньої галузі в 5 та 6 класах рекомендоване – 1,5 год на тиждень, 52,5 на рік; мінімальне – 1 год на тиждень, 35 на рік; максимальне – 2 год на тиждень, 70 на рік. Заклад освіти з урахуванням особливостей технічного забезпечення, кадрового складу, контингенту, освітніх пріоритетів учнів тощо може обрати різні варіанти викладання курсу інформатики від 70 годин до 140 годин за два роки навчання. З урахуванням того, що загальна кількість годин на освітню галузь повинна бути не менша за рекомендовану тобто 105 годин за два роки навчання, то обираючи, наприклад, мінімальну кількість годин, заклад акумулює навчальний час інформатичної освітньої галузі на додатковий варіативний курс, який поглиблює або розширює вивчення тієї чи іншої теми основного курсу або інтегрований курс, який дозволяє більше детально, з різних поглядів та теорій вивчити окремі питання сучасної інформатики. Прикладами таких курсів можуть бути такі “Робототехніка”, “Програмування”, “Кібербезпека”, “Основи Інтернет речей”, “Комп’ютерна графіка”, “Обробка аудіо, відео”, “Комп’ютерна фотостудія”, “Комп’ютерна анімація”, “Віртуальна реальність”, “Створення сучасних презентацій”, “Хмарні сервіси”.

Змістові лінії курсу “Інформатика 5-6 класи визначено відповідно до основних завдань реалізації інформатичної освітньої галузі

1. Інформація. Дані. Моделі.
2. Цифрова творчість
3. Цифрові пристрої
4. Безпека та відповідальність

Зміст навчальної програми умовно поділено на два роки навчання, в кожному з яких визначено по 5 навчальних тем. В кожній темі присутня внутрішня інтеграція за змістовими лініями, зазначеними при структуруванні очікуваних результатів навчання, що дозволяє комплексно розглянути програмний зміст, побудувавши причинно-наслідкові зв'язки всередині предмета. Також у кожній темі передбачається розвиток ключових компетентностей, що дозволить реалізувати зовнішню інтеграцію предмета в системі шкільної освіти.

На кожному уроці з інформатики класи діляться на підгрупи так, щоб кожен учень був забезпечений індивідуальним робочим місцем за комп’ютером. Поділ на підгрупи здійснюється згідно з Наказом МОН країни № 12 від 20.02.2002 р. Під час організації освітнього процесу потрібно неухильно дотримуватися норм Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти.

5.20.Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс)

Особливості опанування мистецтва пов'язані з його унікальною освітньою місією – формування в людини ціннісних естетичних орієнтацій у процесі впливу на розум і почуття, свідомість і підсвідомість. Художні твори здатні пробуджувати креативний потенціал учнів для самореалізації та участі в соціокультурній творчості. Сучасні електронні мережі, долаючи культурні кордони, надають можливість отримувати художню інформацію в найрізноманітніших обсягах і форматах; але вона потребує адекватної інтерпретації, критичного ставлення, естетичного оцінювання, тобто вміння вирізняти в інформаційних потоках справжні цінності й орієнтуватися на них. З огляду на швидку цифровізацію освітньо-комунікативного середовища зростає роль візуальної інформації в розвитку людини. Візуальною образністю пронизані тексти різної природи, зокрема глобальні масиви медіа-текстів, які можуть мати як естетичний, так і антиестетичний вплив на учнів. Тому вивчення мистецтва має спрямовуватися на розвиток не лише загальної і художньої культури особистості, а й на низку ключових і предметних компетентностей, зокрема медіа-компетентності як чинника подолання загроз і викликів віртуальної реальності, формування естетичного імунітету.

Модельна навчальна програма «Мистецтво» для 5-6 класів – це комплексна програма для адаптаційного циклу навчання, яка забезпечує наступність між початковою і базовою освітою, гнучкий перехід учнів від молодшого шкільного віку до підліткового, сенситивного для формування цінностей і пошуку життєвих сенсів, розвитку емоційного інтелекту і критичного мислення. Вона розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти, яким визначено мету мистецької освітньої галузі – цілісний розвиток особистості учня у процесі опанування мистецьких надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації; формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження; розкриття креативного потенціалу, залучення до культурних процесів в країні.

Програма реалізує визначені в Державному стандарті ціннісні орієнтири та ключові компетентності, а саме вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною у разі відмінності від державної та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки й технологій; інноваційність; екологічна й інформаційно-комунікаційна компетентності; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; підприємливість і фінансова грамотність, а також пріоритетна для мистецької галузі культурна компетентність.

Мета інтегрованого навчання мистецтва досягається шляхом реалізації таких завдань:

- виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх інтересів та естетичних потреб, емоційного інтелекту;
- формування системи художніх знань, яка відображає видову і жанрову специфіку та взаємодію мистецтв; опанування мистецької грамоти, насамперед музичної і візуальної;
- розвиток умінь сприймання, інтерпретації та оцінювання творів мистецтва й художніх явищ; здатності брати участь у дискусіях на теми мистецтва, висловлювати й аргументувати власні думки, судження, пріоритети;
- здобуття мистецького досвіду в різних видах практичної діяльності; в індивідуальних, групових і колективних мистецьких проєктах; стимулювання здатності учнів до художньо-творчого самовираження, до роботи в команді на засадах толерантності й партнерства;
- розвиток художніх здібностей, уяви та інтуїції, критичного і креативного мислення, інноваційності;
- формування потреби в естетизації середовища, готовності до участі в соціокультурному житті, до збереження і примноження мистецько-культурних цінностей.

Програма побудована на підґрунті компетентнісного, інтегративного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та культурологічного підходів, які зумовлюють дидактично доцільне визначення змісту навчання мистецтва і широку палітру методичного

інструментарію вчителя. **Компетентнісний підхід** розглядаємо як з позиції цілей і результатів загальної мистецької освіти, які вимірюються у відповідних ормах контролю та оцінювання учнів, так і з позиції організації процесу навчання добору доцільного змісту і відповідних художньо-педагогічних технологій. **Інтегративний підхід** виражається в акцентуванні взаємодії різних видів мистецтва в рамках освітньої галузі та пошуку міжгалузевих зв'язків, інтеграції навчання мистецтв із соціокультурним середовищем. **Особистісно зорієнтований підхід** сприяє підвищенню мотивації до навчання, забезпечує розкриття творчого потенціалу і розвиток індивідуальних художніх здібностей учнів відповідно до інтересів і потреб. **Діяльнісний підхід** спрямований на розвиток практичних умінь учнів у різних видах мистецтва, наскрізних навичок і здатності застосовувати їх у власній життєдіяльності. **Культурологічний підхід** зумовлює розгляд мистецтва в широкому культурологічному контексті в єдності цінностей культури національної та зарубіжної, народної і професійної, елітарної і популярної, традиційної та інноваційної; у результаті такого підходу в учнів має с формуватися цілісний художній образ світу, готовність до діалогу культур і бажання збагачувати особистісний культурний потенціал за допомогою ресурсів світового мистецтва за формулою «людина в культурі - культура в людині».

5.21. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 клас», «Фізична культура. 7-9 клас»

Модельна навчальна програма «Фізична культура» для 5-6 класів – це комплексна програма для адаптаційного циклу навчання, яка забезпечує наступність між початковою і базовою освітою, гнучкий перехід учнів від молодшого шкільного віку до підліткового. Програма визначає мету, завдання та зміст навчального предмета «Фізична культура», орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів 5-6 класів, види їхньої навчальної діяльності з освітньої галузі «Фізична культура». Вона розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти. **Програма реалізує** визначені в стандарті ціннісні орієнтири, ключові компетентності та наскрізні уміння учнів учениць, в результаті чого вони формують власну психічну та соціально-психологічну сферу особистості засобами фізичного виховання; систематично займаються фізичною культурою, володіють технікою фізичних вправ; усвідомлюють значення фізичної рухової активності для підтримання стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання.

Мета, завдання, принципи побудови. Пропонована модельна навчальна програма – це комплексний освітній документ, який у 5-6 класах реалізовує наступність між початковою і базовою освітою у вигляді курсу «Фізична культура» й закладає основу для подальшого впровадження освітньої галузі фізичної культури Державного стандарту базової середньої освіти.

Навчання фізичної культури в основній школі спрямоване на досягнення загальної мети базової загальної освіти розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Метою навчання «Фізичної культури», як складника відповідної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти, є гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою і елементів фізкультурно-спортивної діяльності. Мета реалізовується комплексом таких навчальних, оздоровчих і виховних завдань:

- формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереження та зміцнення здоров'я, фізичного розвитку;

- розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових дій, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;
 - розширення функціональних можливостей організму дитини через цілеспрямований розвиток основних фізичних якостей і природних здібностей;
 - формування ціннісних орієнтацій щодо використання фізичних вправ як одного з головних чинників здорового способу життя;
 - формування практичних навичок для самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;
- формування високого рівня розвитку моральних якостей.

Завдання навчального предмета реалізують вимоги до обов'язкових результатів навчання освітньої галузі фізичної культури, зазначених в додатку 22 Державного стандарту базової середньої освіти, які передбачають, що учень/учениця формує власну психічну та соціально-психологічну сферу особистості засобами фізичного виховання; систематично займається фізичною культурою, володіє технікою виконання фізичних вправ; усвідомлює значення фізичної рухової активності для підтримання стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання.

Компетентнісний потенціал освітньої галузі, визначений у Додатку 21 Державного стандарту базової середньої освіти, реалізовуватиметься за рахунок комплексу ключових компетентностей, сформованих умінь, ставлень, базових знань.

В результаті опанування курсу учні мають засвоїти основні категорії і поняття предмету, такі, що складають логічну частину базових знань освітньої галузі.

Пріоритети змісту і структура програми. Програмою передбачено вивчення курсу в адаптаційному циклі базової середньої освіти 5 класу.

Модельна навчальна програма «Фізична культура» для 7-9 класів – це комплексна програма базового предметного навчання фізичної культури, яка забезпечує наступність між базовою та профільною середньою освітами.

Програма визначає мету, завдання та зміст навчального предмета «Фізична культура», орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів 7-9 класів, види їхньої навчальної діяльності з освітньої галузі «Фізична культура». Програма реалізує визначені в стандарті ціннісні орієнтири, ключові компетентності та наскрізні уміння учнів/учениць, й закладає основу для реалізації завдань освітньої галузі «Фізична культура» Державного стандарту базової середньої освіти (далі – Держстандарт).

Мета, ціннісні орієнтири, завдання, засади і принципи

Навчання фізичної культури в основній школі спрямоване **на досягнення загальної мети базової середньої освіти**: розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу. Навчання фізичної культури спрямоване на формування готовності виконувати громадянський та конституційний обов'язок щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави.

Відповідно до Інструкції **про розподіл учнів на групи** для занять на уроках фізичної культури, затвердженої наказом МОЗ та МОН від 20.07.2009 р. за № 51 / учні /учениці розподіляються на основну, підготовчу та спеціальну медичні групи. Для основної медичної групи навчання проводиться в повному обсязі згідно з навчальними програмами з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини. Учні/учениці, які за станом здоров'я віднесені до підготовчої медичної групи, відвідують обов'язкові уроки фізичної культури та опановують навчальний матеріал відповідно до вимог цієї навчальної програми. Участь у змаганнях – за додатковим дозволом лікаря. Учні/учениці, які за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи, відвідують обов'язкові уроки фізичної культури, але виконують корегувальні вправи і вправи для загального фізичного розвитку, які їм не протипоказані. Учні/учениці, незалежно від рівня фізичного розвитку та медичної групи, а також тимчасово звільнені від фізичних навантажень, повинні бути обов'язково присутніми

на уроках фізичної культури. Допустиме навантаження для учнів учениць, які за станом здоров'я належать до підготовчої та спеціальної медичних груп, встановлює учитель фізичної культури. Домашні завдання для самостійного виконання фізичних вправ учні учениці отримують на уроках фізичної культури. Вони мають бути спрямовані на підвищення рухового режиму у вільний час, досягнення рекреаційно-оздоровчого ефекту. Учні/учениці можуть узгоджувати із вчителем індивідуальну програму самостійних занять в поза навчальний час з різних варіативних модулів чи інших, безпечних видів рухової активності. разі відставання в розвитку фізичних якостей учитель складає індивідуальну програму фізкультурно-оздоровчих занять, де вказується завдання занять, фізичні вправи, послідовність їх виконання, кількість повторень, інтервали відпочинку, засоби самоконтролю, відмітки про виконання завдання. Самостійні заняття за індивідуальною програмою надають учневі/учениці додаткові бонуси при оцінюванні освітніх досягнень.

При складанні розкладу навчальних занять не рекомендується здвоювати уроки фізичної культури або проводити їх два дні поспіль. разі необхідності планувати у розкладі уроки з фізичної культури у двох і більше класах одночасно, в одній спортивній залі чи майданчику мають перебувати учні учениці, які відносяться до однієї вікової групи. Більшість уроків фізичної культури доцільно проводити на відкритому повітрі.

VI. Форми організації освітнього процесу.

Освітній процес організовується в безпечному освітньому середовищі та здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх освітніх потреб.

У рамках академічної свободи форми організації освітнього процесу визначаються педагогічною радою закладу освіти та відображаються в освітній програмі закладу освіти. Форми організації освітнього процесу, які може запропонувати навчальний заклад очне навчання, дистанційне навчання, змішане навчання. За потреби заклад освіти може організувати індивідуальні форми здобуття освіти зокрема сімейну форму навчання, педагогічний патронаж, реалізовувати індивідуальну освітню траєкторію учня.

Відповідно до Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у закладах загальної середньої освіти (додаток 2 до наказу Міністерства освіти і науки країни від 20.02.2002 № 12, зареєстрованого в Міністерстві юстиції країни 06.03.2002 р. за № 229/6517, із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти № 572 від 09.10.2002 наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 921 від 17.04.2012 наказом Міністерства освіти і науки N 401 від 04.04.2016) класи мають поділ на групи під час вивчення української, англійської мов, інформатики та трудового навчання

VII. Оцінювання навчальних досягнень учнів

В ліцеї оцінювання здійснюється за системою оцінювання, визначеною законодавством.

Оцінюванню підлягають результати навчання з навчальних предметів, інтегрованих курсів обов'язкового освітнього компонента навчального плану закладу у відповідності до рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджених наказом МОН України від 02.08.2024 р. № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводиться закладом є формувальне, поточне, та підсумкове: тематичне, семестрове, річне.

Формувальне (поточне формувальне) оцінювання, окрім рівневого або бального може здійснюватися у формі самооцінювання, взаємооцінювання учнів, оцінювання вчителем із використанням окремих інструментів (карток, шкал, щоденника спостереження вчителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учнів тощо). Основною данкою в системі

контролю у закладах загальної середньої освіти є поточний контроль, що проводиться систематично з метою встановлення рівнів опанування навчального матеріалу та здійснення корегування щодо застосовуваних технологій навчання. Основна функція поточного контролю - навчальна. Запитання, завдання, тести тощо, спрямовані на закріплення матеріалу, повторення пройденого, тому індивідуальні форми доцільно поєднувати із фронтальною роботою класу. Поточне оцінювання має мотиваційно- стимулюючі функції.

Тематичне оцінювання здійснюється на основі поточного оцінювання із урахуванням проведених діагностичних (контрольних) робіт, або без проведення подібних робіт залежно від специфіки навчального предмета. Під час виставлення тематичного бала результати перевірки робочих зошитів, як правило, не враховуються.

Семестрове оцінювання може здійснюватися за результатами контролю груп загальних результатів, відображений у Свідоцтві досягнень. Семестровий контроль проводиться з метою перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу в обсязі навчальних тем, розділів і підтвердження результатів поточних оцінок, отриманих учнями раніше. Завдання для семестрового контролю складаються на основі програми, охоплюють найбільш актуальні розділи й теми вивченого матеріалу, розробляються вчителем з урахуванням рівня навченості учнів, що дає змогу реалізувати диференційований підхід до навчання. Семестровий контроль може бути комплексним, проводиться у формі тестування тощо. Фіксація записів тематичного та семестрового оцінювання проводиться в окремій колонці без дати. Оцінка за семестр ставиться за результатами тематичного оцінювання та контролю груп загальних результатів.

Річне оцінювання здійснюється на підставі загальної оцінки результатів навчання за I та II семестри. Окремі види контрольних робіт не проводяться.

У відповідності до рішення педагогічної ради від 31.08.2022 року в I семестрі 2025-2023бнавчального року оцінювання учнів 5-х класів проводиться за 12- бальною системою, та в II семестрі оцінювання результатів навчання здійснюють за 12- бальною системою (шкалою), а його результати позначають цифрами від 1 до 12.

Результати семестрового і річного оцінювання виставляються в Свідоцтві досягнень.

Адаптаційний період впродовж якого не здійснюється поточне та тематичне оцінювання, згідно рішення педагогічної ради, визначається індивідуально вчителем, в залежності від кількості тижневого навантаження, від 2 тижнів до місяця. Вчитель визначає у навчальній програмі і повідомляє учням і батькам критерії оцінювання, шкалу оцінювання і тривалість адаптаційного періоду.

Поточне та підсумкове оцінювання результатів навчання учнів здійснюється відповідно до вимог модельних навчальних програм із застосуванням таких основних форм та способів: усної (шляхом індивідуального, групового та фронтального оцінювання);

письмової, у тому числі графічної (зокрема шляхом виконання діагностичних самостійних та контрольних робіт, тестування, організації роботи з текстами, діаграмами, графіками, схемами, контурними картами тощо);

цифрової (зокрема шляхом тестування в електронному форматі);

практичної (зокрема шляхом організації виконання різних видів експериментальних досліджень та навчальних проєктів, виготовлення виробів, роботи з біологічними об'єктами, хімічними речовинами тощо).

7.3. Критерії та шкала оцінювання

Оцінювання має бути зорієнтованим на визначені Державним стандартом базової середньої освіти ключові компетентності та наскрізні вміння й передбачені навчальною програмою очікувані результати навчання для відповідного періоду освітнього процесу. Враховуючи ці вимоги, для оцінювання навчальних досягнень учнів доцільно керуватися такими категоріями критеріїв:

- розв'язання проблем і виконання практичних завдань із застосуванням знань, що охоплюються навчальним матеріалом;
- комунікація тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;

- планування й здійснення навчального пошуку, робота з текстовою і графічною інформацією;
- рефлексія власної навчально-пізнавальної діяльності.

Звертаємо увагу, що під час оцінювання навчальних досягнень важливо враховувати дотримання учнями принципів доброчесності, а саме вияв поваги до інших осіб, їхніх прав і свобод, дбайливе ставлення до ресурсів і довкілля, дотримання принципів академічної доброчесності. разі порушення учнем ученицею принципів доброчесності під час певного виду навчальної діяльності, учитель може прийняти рішення не оцінювати результат такої навчальної діяльності.

Для визначення рівня досягнення учнями результатів навчання заклад освіти може застосовувати Орієнтовну рамку оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти або на її основі розробити власні критерії та шкалу оцінювання. пропонуваній Орієнтовній рамці оцінювання навчальних досягнень навчальні досягнення учнів характеризують за чотирма рівнями початковий, середній, достатній, високий.

Орієнтовна рамка оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти

Рівні Категорії критеріїв	Початковий рівень 1 – 3 балів	Середній рівень 4 – 6 балів	Достатній рівень 7 – 9 балів	Високий рівень 10 – 12 балів
<i>Планування та здійснення навчального пошуку, аналіз текстової та графічної інформації</i>	Учень/ учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб планує й здійснює навчальний пошук; опрацьовує текстову та або графічну інформацію	Учень/ учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб планує й здійснює навчальний пошук; ставить запитання до змісту навчального матеріалу; опрацьовує й інтерпретує текстову та або графічну інформацію без істотних змістових і логічних неточностей	Учень /учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя або інших осіб планує й успішно здійснює навчальний пошук, не обмежуючись навчальним матеріалом; ставить уточнювальні запитання; використовує інформацію з кількох джерел; опрацьовує й логічно інтерпретує текстову та або графічну інформацію; порівнює інформацію з кількох джерел	Учень /учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб планує й успішно здійснює навчальний пошук, не обмежуючись навчальним матеріалом; ставить запитання на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків; використовує інформацію з різних джерел; опрацьовує й логічно інтерпретує текстову та або графічну інформацію; аналізує й порівнює

				інформацію з різних джерел; критично оцінює надійність джерела й достовірність інформації
<i>Комунікація, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій</i>	Учень/ учениця створює короткі усні й письмові повідомлення; відтворює почуту або прочитану інформацію, допускаючи істотні змістові та або логічні неточності	Учень/ учениця створює короткі усні й письмові повідомлення; відтворює почуту або прочитану інформацію без істотних змістових та або логічних неточностей; презентує результати своєї навчальної діяльності	Учень/ учениця створює деталізовані усні й письмові повідомлення; висловлює власну думку й наводить приклади на її підтвердження; презентує результати навчальної діяльності, зокрема з використанням ІКТ (за умови доступності)	Учень/ учениця створює деталізовані усні й письмові повідомлення; висловлює й логічно обґрунтовує власну думку, наводить приклади на її підтвердження; творчо презентує результати навчальної діяльності, зокрема з використанням ІКТ (за умови доступності)
<i>Виконання практичних завдань та розв'язання повсякденних проблем із застосуванням знань, що охоплюються навчальним матеріалом</i>	Учень /учениця самостійно або з допомогою вчителя або інших осіб виконує навчальну дію на рівні копіювання зразка її виконання; розпізнає, називає окремі об'єкти вивчення	Учень /учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб виконує навчальну дію із застосування знань, що охоплюються навчальним матеріалом, за зразком; може порівняти окремі об'єкти вивчення	Учень/ учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб застосовує знання, що охоплюються навчальним матеріалом, у типових ситуаціях на рівні свідомого вибору, а саме формулює проблемні питання, пропонує можливі способи виконання завдання або розв'язання проблеми; складає план для виконання/	Учень /учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб застосовує знання, що охоплюються навчальним матеріалом, для виконання практичних завдань та або розв'язання повсякденних проблем у нетипових ситуаціях на рівні свідомого вибору, а саме формулює проблемні питання, висуває гіпотези;

			розв'язання відповідно до інструкцій та або успішно виконує окремі етапи такого виконання /розв'язання; може аналізувати та порівнювати об'єкти вивчення	успішно виконує завдання або розв'язує проблему відповідно до інструкцій; обґрунтовує обраний спосіб розв'язання виконання, спираючись на знання й досвід; може класифікувати й узагальнювати об'єкти вивчення
<i>Рефлексія власної навчально-пізнавальної діяльності</i>	Учень/ учениця розпізнає помилки, логічні або змістові неточності в результатах навчальної діяльності після того, як на них вказує вчитель	Учень/ учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб розпізнає й виправляє окремі помилки та робить часткові уточнення в результатах навчальної діяльності	Учень учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб успішно виправляє окремі помилки й робить часткові уточнення в результатах власної навчальної діяльності; визначає окремі труднощі, що виникають у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності й можливі шляхи їх подолання	Учень/ учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб аналізує результати власної навчальної діяльності із застосуванням критеріїв оцінювання, успішно виправляє помилки й робить уточнення; визначає труднощі, що виникають у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності, та можливі шляхи їх подолання

Заклад загальної середньої освіти може здійснювати підсумкове та, у разі застосування, проміжне, оцінювання результатів навчання за рівневою, 12-бальною або за власною шкалою оцінювання, затвердженою рішенням педагогічної ради, – за умови затвердження правил переведення до системи (шкали) оцінювання, визначеної законодавством. результати річного оцінювання відображають у свідоцтві досягнень, яке видають учневі/ учениці в кінці навчального року, за системою (шкалою) , визначеною законодавством.

Для забезпечення наступності між підходами до оцінювання результатів навчання. При переході від підсумкового оцінювання за рівневою шкалою в I семестрі до оцінювання за

бальною шкалою в II семестрі рекомендуємо при виставленні річної оцінки орієнтуватись на оцінку за II семестр, а можливу різницю між рівнями результатів навчання у I та II семестрах враховувати шляхом виставлення річної оцінки, що відповідає вищому показнику.

Якщо рівень результатів навчання учня /учениці визначити неможливо через тривалу відсутність учня /учениці, у класному журналі та свідоцтві досягнень робиться запис « (н/ а) » (не атестований (а)) .

Яку обрати форму оцінювання (рівневу чи бальну) вирішує заклад на засіданні педагогічної ради.

Для розроблення та/або оцінки вже розроблених власних критеріїв і шкали оцінювання заклад освіти може використати Орієнтовні вимоги до критеріїв та шкал оцінювання. Ці орієнтовні вимоги мають допоміжний характер і не є обов'язковими до використання.

Орієнтовні вимоги до критеріїв і шкал оцінювання

Інструмент для оцінювання якості критеріїв і шкал оцінювання

Критерій	1 Незадовільно	2 Задовільно	3 Добре	4 Відмінно
Чіткість і зрозумілість критеріїв	Критерії є незрозумілими, не стосуються змісту навчальної програми або за змістом істотно перекривають один одного	Критерії можна зрозуміти, але вони недостатньо чітко розмежовуються між собою або не повністю відповідають змісту навчальної програми та або виду навчальної діяльності	Критерії загалом є зрозумілими, чітко розмежовуються між собою й загалом відповідають змісту навчальної програми та виду навчальної діяльності	Кожен критерій є виразним і чітко окресленим, повністю відповідає змісту навчальної програми й виду навчальної діяльності
Чіткість розмежування між рівнями досягнень	Неможливо або майже неможливо розрізнити рівні досягнень між собою	Рівні досягнень можна розрізнити між собою, але розмежування недостатньо чітке	Розмежування між рівнями досягнень є очевидним	Кожен рівень досягнень є чітко окресленим і кожен наступний рівень відрізняється від попереднього за чіткими й логічними ознаками
Надійність шкали оцінювання	Перехресне оцінювання часто призводить до істотних відмінностей у результатах	Перехресне оцінювання іноді призводить до відмінних результатів	Є загальна узгодженість між результатами при перехресному оцінюванні (різниця менше 5-10% або ½ рівня)	Результати перехресного оцінювання є послідовно однаковими

Обізнаність учнів про критерії та шкалу оцінювання	Учні не знають про критерії та шкалу оцінювання	Учні знають про критерії та шкалу оцінювання і мають певне уявлення про очікувані результати їх навчальної діяльності	Критерії та шкала оцінювання відкрито використовуються для презентації завдання й супроводу учнів	Критерії та шкала оцінювання є предметом обговорення й постійного супроводу учнів у процесі навчальної діяльності
Підтримка розвитку метакогнітивних навичок учнів	Учні не знають про критерії та шкалу оцінювання і не можуть використовувати її для регулювання власної навчальної діяльності	Учнів повідомлено про критерії та шкалу оцінювання, але під час навчальної діяльності критерії та шкала не перебувають у фокусі уваги	Учні знають про критерії та шкалу оцінювання як про інструмент, що допомагає зрозуміти, чого вони навчаються, що їм вдається добре, а над чим треба попрацювати	Критерії та шкала оцінювання постійно перебувають у фокусі уваги і використовуються як інструмент, що допомагає учням зрозуміти, чого вони навчаються, що їм вдається добре, а над чим треба попрацювати
Участь учнів у розробленні та застосуванні критеріїв і шкали оцінювання	Учні не беруть участі ні в розробленні, ні в застосуванні критеріїв і шкали оцінювання в процесі навчання	Учням пропонують готові критерії та шкалу оцінювання для можливого самооцінювання в процесі навчання	Учні обговорюють і надають пропозиції до проєкту критеріїв і шкали, є відповідальними за їхнє застосування для самооцінювання та або взаємооцінювання в процесі навчання	Учителі й учні разом відповідають за розроблення критеріїв і шкали оцінювання; учні постійно застосовують їх для самооцінювання й взаємооцінювання в процесі навчання

Шкала оцінювання критеріїв

0 – 5.0 = потребують доопрацювання

5.5 – 7.5 = застосовні

8.0 - 10 = добре

10.5 – 12.0 = відмінно

Кожний показник рівня 1 = 0.5 балів, рівня 2 = 1.0 бал, рівня 3 = 1.5 бали, рівня 4 = 2.0 бали.

За кожним критерієм кількість балів визначається лише за одним рівнем.

Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти

Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

1. Кадрове забезпечення освітньої діяльності

В 2025-2026 навчальному році кадрове забезпечення освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти:

педагогічних працівників – 74;

мають відповідну освіту – 71;

кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії» - 37;

кваліфікаційна категорія «спеціаліст першої категорії» - 4;

кваліфікаційна категорія «спеціаліст другої категорії» - 6;

кваліфікаційна категорія «спеціаліст» - 27.

Ключові компетентності здобувачів освіти 5-8-х класів НУШ

№ з/п	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною — у разі відмінності) мовами	Уміння: ставити запитання і розпізнавати проблему; міркувати, робити висновки на основі інформації, поданої в різних формах (у текстовій формі, таблицях, діаграмах, на графіках); розуміти, пояснювати і перетворювати тексти задач (усно і письмово), грамотно висловлюватися рідною мовою; доречно та коректно вживати в мовленні термінологію з окремих предметів, чітко, лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень; уникнення невірних іншомовних запозичень у спілкуванні на тематику окремого предмета; поповнювати свій словниковий запас. Ставлення: розуміння важливості чітких та лаконічних формулювань. Навчальні ресурси: означення понять, формулювання властивостей, доведення правил, теорем
2	Спілкування іноземними мовами	Уміння: здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою; розуміти на слух зміст автентичних текстів; читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту; здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань; використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування. Ставлення: критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; висловлювати свої думки, почуття та ставлення; адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів, розглядаючи його як засіб усвідомленого оволодіння іноземною мовою; обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб; ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов.

		Навчальні ресурси: підручники, словники, довідкова література, мультимедійні засоби, адаптовані іншомовні тексти.
3	Математична компетентність	Уміння: оперувати текстовою та числовою інформацією; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); розв'язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях. Ставлення: усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших предметів. Навчальні ресурси: розв'язування математичних задач, і обов'язково таких, що моделюють реальні життєві ситуації
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі; будувати та досліджувати природні явища і процеси ; послуговуватися технологічними пристроями . Ставлення: усвідомлення важливості природничих наук як універсальної мови науки, техніки та технологій. усвідомлення ролі наукових ідей в сучасних інформаційних технологіях Навчальні ресурси: складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень. Ставлення: критичне осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості інформаційних технологій для ефективного розв'язування математичних задач. Навчальні ресурси: візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів
6	Уміння вчитися впродовж життя	Уміння: визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати помилковість. Ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. Навчальні ресурси: моделювання власної освітньої траєкторії
7	Ініціативність і підприємливість	Уміння: генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення; використовувати критерії раціональності, практичності,

		ефективності та точності, з метою вибору найкращого рішення; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання. Ставлення: ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших. Навчальні ресурси: завдання підприємницького змісту (оптимізаційні задачі)
8	Соціальна і громадянська компетентності	Уміння: висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль в командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись на різні дані. Ставлення: ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією. Навчальні ресурси: завдання соціального змісту
9	Обізнаність і самовираження у сфері культури	Уміння: грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії; враховувати художньо-естетичну складову при створенні продуктів своєї діяльності (малюнків, текстів, схем тощо). Ставлення: культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному суспільстві; усвідомлення впливу окремого предмета на людську культуру та розвиток суспільства. Навчальні ресурси: математичні моделі в різних видах мистецтва
10	Екологічна грамотність і здорове життя	Уміння: аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі різних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання. Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку кожного окремого предмета та екології на основі різних даних; ощадне та бережливе відношення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; розгляд порівняльної характеристики щодо вибору здорового способу життя; власна думка та позиція до зловживань алкоголю, нікотину тощо.

	<i>Навчальні ресурси:</i> навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя
--	---